

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ
ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МАГІСТРАНТІВ І СТУДЕНТІВ

Том 2

Мелітополь

2018

УДК 631.1(06)

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції магістрантів і студентів / За ред. Т.І. Яворської. – Мелітополь: ТДАТУ, 2018. – Т.2. – 112 с.

У матеріалах конференції висвітлюються напрями розвитку підприємництва і торгівлі в Україні та обґрунтовуються пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємств. вирішення проблем економічної безпеки. Висвітлюються соціальні та економічні проблеми українського суспільства. Розглядаються різні аспекти економічного управління підприємствами, інвестиційної та інноваційної діяльності в країні.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії:

Яворська Т.І. – д.е.н., професор

Заступник голови:

Педченко Г.П. - к.е.н., доцент

ЗМІСТ

<i>Авакян Г.Ю., Завадських Г. М.</i>	
Форми і методи навчання персоналу	6
<i>Андріяшин В.С., Завадських Г. М.</i>	
Мінерально-сировинні ресурси України: проблеми використання та охорони	9
<i>Андрєєв Є. А., Андрєєва Л. О.</i>	
Теоретичні засади бізнес-планування у підприємстві	11
<i>Атаманова Ф. І., Грицаєнко М.І.</i>	
Підприємницькі мережі в аграрній сфері України	13
<i>Атаманова Ф.І. Лисак О.І.</i>	
Стан та перспективи розвитку сукупності методів мінімізації інвестиційних ризиків в Україні	15
<i>Баранов В.О., Завадських Г. М.,</i>	
Міграційні процеси в Україні	18
<i>Булаєва В., Завадських Г. М.</i>	
Урбанізація та її наслідки для регіонів України	20
<i>Бурган І., Грицаєнко М.І.</i>	
Особливості соціальних інвестицій	22
<i>Бурган І.К., Лисак О.І.</i>	
Методи та підходи до оцінки ефективності ІТ-проектів	25
<i>Бурган І., Педченко Г.П.</i>	
Статистичний аналіз ринку рибних консерв	26
<i>Воробйова А., Грицаєнко Г.І.</i>	
Місце макроекономічних інструментів в системі економічного управління підприємством	29
<i>Воробйова А., Тебенко В. М.</i>	
Розвиток внутрішньої торгівлі в Херсонській області	31
<i>Гашутіна А., Педченко Г.П.</i>	
Ціни і тарифів на споживчому ринку України	33
<i>Грабовська Я.О., Завадських Г.М.</i>	
Проблеми розвитку виробничого комплексу України	37
<i>Дубініна В. О., Андрєєва Л. О.</i>	
Конкурентна позиція підприємства на ринку молокопродуктів та шляхи її зміцнення	39
<i>Дубініна В., Грицаєнко Г.І.</i>	
Місце маржинального аналізу у системі економічного управління підприємством	41

<i>Євпадченко К., Завадських Г. М.</i>	
Галузева структура харчової промисловості України	44
<i>Зіняк О.Р., Лисак О.І.</i>	
Проблеми ціноутворення на підприємствах	46
<i>Іванова О. Г., Яворська Т. І.</i>	
Перспективи становлення сімейних фермерських господарств	49
<i>Комарова К., Педченко Г.П.</i>	
Заробітна плата та стан її виплати в Україні	52
<i>Краєва О., Тебенко В.М.</i>	
Дослідження ринку сиру в Україні	56
<i>Клімова А., Болтянська Л.О.</i>	
Сучасні концепції мотивації персоналу	59
<i>Корець К., Болтянська Л.О.</i>	
Мотиваційні механізми на підприємстві	61
<i>Куксова А., Болтянська Л.О.</i>	
Перспективні форми інновацій	64
<i>Мартинюк Н., Завадських Г.М.</i>	
Сутність та призначення бізнес-планування на підприємстві	67
<i>Панченко П.І., Завадських Г.М.</i>	
Трудові ресурси України: стан та перспективи розвитку	70
<i>Перепророва Я.А., Лисак О.І.</i>	
Стратегія розвитку інформаційних систем в умовах глобалізації економіки	73
<i>Ревуцька Г.С., Болтянська Л.О.</i>	
Інноваційне підприємництво і венчурний бізнес	76
<i>Ревуцька Г.С., Педченко Г.П.</i>	
Демографічна ситуація в Україні	79
<i>Руденко А., Болтянська Л.О.</i>	
Результативність підприємств України	81
<i>Руденко А., Педченко Г.П.</i>	
Постачання та використання енергії в Україні	83
<i>Самсонова М. М., Андрєєва Л. О.</i>	
Економічне обґрунтування інвестиційної діяльності	85
<i>Самсонова М., Грицаєнко Г.І.</i>	
Ділова етика як важливий чинник економічного управління підприємством	88
<i>Сідельник В., Грицаєнко М.І.</i>	
Біржі як складова трансакційного сектора національної економіки	91

<i>Скрипка Н.О., Завадських Г.М.</i>	
Інвестиції в людський капітал	93
<i>Суховецький А., Тебенко В. М.</i>	
Розробка бізнес-ідеї з виробництва конусної піци	96
<i>Тарнавська Д.О., Лисак О.І.</i>	
Застосування інформаційних систем для здобуття конкурентних переваг	99
<i>Тарнавська Д.О., Педченко Г.П.</i>	
Статистичний аналіз ринку м'ясних продуктів	100
<i>Ткачук В., Грицаєнко Г.І.</i>	
Тенденції формування дивідендної політики підприємства	103
<i>Шварик О., Болтянська Л.О.</i>	
Ефективність використання оборотних коштів	106
<i>Шолох Н.О., Грицаєнко Г.І.</i>	
Місце управління доходами в економічному управлінні підприємством	109

ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Розглянуто та надано характеристику основним формам і методам навчання персоналу на підприємстві.

У теперішніх умовах постійної конкуренції і необхідності організацій у неперервному розвитку, утворенні переваг конкурування важливе значення має людський потенціал та наявність потрібного досвіду у працівників. Підтримка відповідного рівня даного потенціалу є досить важким завданням, яке може реалізуватися лише за допомогою ефективної організації навчання персоналу.

Рівень конкурентоспроможності будь-якої організації в умовах ринкових відносин, насамперед, визначається професійно-кваліфікаційним рівнем її персоналу.

Конкурентоспроможність формується як інтегральний показник тих якостей, за рахунок яких саме конкретний працівник є кращим за інших на визначеній посаді з точки зору організації, і за рахунок яких організація надає йому перевагу. Це обумовлює необхідність цілеспрямовано займатись управлінням розвитком робітників і фахівців.

Дослідженням форм і методів навчання та розвитку персоналу присвячені наукові праці О. Грішнєвої, В. Савченка, А. Кібанова, Г. Щокіна, Є. Маслова, С. Шекшні, Н. Тома, Г. Шмідта, Х. Грехема.

Навчання персоналу організації спрямоване на забезпечення більш ефективної праці у відповідності з інтересами організації та стратегіями особистісного розвитку її працівників. Головним етапом є визначення потреб

у навчання, від якого залежать результативність діяльності підприємства та ефективність даного процесу, вибір виду і форми навчання персоналу.

Вибір виду і форми професійного навчання визначається конкретними умовами і метою організації. Для покращення організації навчання персоналу застосовуються конкретні форми навчання.

Форми навчання – це види організації взаємодії слухачів і учнів у навчальних групах, окремих слухачів чи учнів між собою, з викладачами в межах різних видів занять.

Розглянемо форми навчання персоналу та надамо детальну характеристику кожному з них у таблиці 1.

Також, окрім існуючих зазначених вище класифікаційних груп видів і методів навчання, слід також виокремити таку класифікаційну ознаку, як рівень мотивації навчання. Відповідно до цієї ознаки можна виділити:

1) методи немотивованого навчання: мають бути застосовані щодо працівника, який не розуміє необхідності навчання, залежності його професійного розвитку від результатів навчання;

2) методи мотивованого навчання: мають використовуватися щодо осіб, які прагнуть до навчання, професійного розвитку у зв'язку з необхідністю задоволення потреб, які пов'язані з навчанням;

3) самонавчання: є найвищим рівнем мотивації, коли людина самостійна розуміє дану необхідність, існує конкретна потреба, яку вона прагне задовольнити за допомогою навчання.

Основною метою навчання персоналу є: досягнення вищого рівня ефективності та продуктивності праці персоналу; підвищення мотивації персоналу; засвоєння професійних навичок і знань; пропагування цінностей організаційної культури; зниження плинності кадрів.

Отже, розвиток навиків і кваліфікації, набуття досвіду роботи відбувається об'єктивно і змінити можна тільки термін перебігу цього процесу. Тому для підвищення конкурентоздатності працівник повинен прагнути постійно розширювати свої знання і кваліфікацію.

Форми навчання персоналу підприємства та їх характеристика

Назва форми	Характеристика
<i>Навчання безпосередньо на робочому місці</i>	
1. Інструктаж	Роз'яснення й демонстрування прийомів роботи безпосередньо на робочому місці.
2. Учнівство	Працівники працюючи поряд з майстром, кваліфікованим фахівцем, опановують професією за допомогою копіювання дій і поступово переходять до самостійного виконання завдань.
3. Ротація	Працівника послідовно переводять з одного робочого місця на інше для оволодіння додатковими знаннями, вміннями та навичками.
4. Наставництво	Заняття досвідченого працівника з молодим робітником чи фахівцем у процесі щоденної роботи.
5. Коучинг (coaching)	Мистецтво сприяти підвищенню продуктивності, навчанню і розвитку іншої людини.
6. Баддинг (budding)	Передбачає надання один одному інформації та встановлення об'єктивного і чесного зворотного зв'язку між працівниками.
7. Стрегчинг (stretching)	Передбачає надання працівникові можливості підвищувати свій професійний рівень шляхом делегування йому завдань, що виходять за межі його безпосередніх обов'язків.
<i>Навчання поза робочим місцем</i>	
8. Лекція	Відбувається монолог викладача перед аудиторією, що сприймає навчальний матеріал на слух.
9. Ділові ігри	Колективне заняття з використанням комп'ютерів, воно передбачає розбір навчального матеріалу на основі ситуації, яка моделює конкретні аспекти професійної діяльності слухачів.
10. Розгляд практичних ситуацій	Відбувається аналіз і групове обговорення працівниками конкретних виробничих ситуацій, що можуть бути виражені у вигляді опису,
11. Моделювання	Передбачає відтворення реальних умов на робочому місці з допомогою тренажерів, макетів тощо.
12. Тренінг сенситивності	Зумовлює участь слухача в групі з метою підвищення людської сприйнятливості та вдосконалення вмінь взаємодії з іншими людьми.
13. Рольові ігри	Слухач ставить себе на чие-небудь місце з метою набуття практичного досвіду роботи й отримує підтвердження щодо правильності своєї поведінки.

Андріяшин В.С., ІІПТ

Завадських Г.М., к.е.н., доцент

МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ

Розглянуто структуру та видовий склад мінеральних ресурсів України та проблеми їх раціонального використання.

Під мінеральними ресурсами розуміють сукупність різних видів корисних копалин, які можуть бути використані за сучасного рівня розвитку продуктивних сил.

В структурі паливних ресурсів України домінує кам'яне і буре вугілля. Основні запаси кам'яного вугілля зосереджені в Донецькому і Львівсько-Волинському басейнах; бурого вугілля — переважно в Дніпровському басейні. В Україні виявлено родовища нафти і газу, які зосереджені переважно на північному сході країни, у Прикарпатті і Причорномор'ї. На території України розміщені родовища торфу, що зосереджені переважно у Волинській, Рівненській, Житомирській, Київській, Чернігівській, Черкаській, Хмельницькій, Сумській та Львівській областях.

В Україні зосереджені світові запаси марганцю, заліза, виявлені родовища золота в Закарпатті, на берегах р. Сури поблизу Нікополя. У Кіровоградській області відкриті поклади алмазів, у Північному Приазов'ї також виявлені кімберлітові трубки, що містять діаманти.

Є нафта, природний газ в Харківсько-Полтавському родовищі, в Приазов'ї - його південному і західному регіонах, у Причорномор'ї. В надрах України зосереджено 45 млрд т вугілля у Донецькому і 11 млрд т у Львівсько-Волинському басейнах. Великі запаси газу і нафти розвідані в

Дніпровсько-Донецькій, Прикарпатській і Причорноморській геологічних провінціях.

Достатньо високий рівень концентрації родовищ в Україні - насамперед кам'яного вугілля, нафти, залізної та марганцевої руд, будівельних матеріалів став причиною розвитку потужних територіально-промислових комплексів - агломерацій і вузлів: Донецько-Макіївська, Дніпровсько-Дніпродзержинська, Лисичансько-Рубіжанська, Криворізька, Львівсько-Волинська. І як наслідок - виникнення екологічного неблагополуччя, особливо у східних областях, що близьке до кризового стану. На території Кіровоградської, Дніпропетровської областей найбільші в Європі запаси уранової руди, якої вистачить щонайменше на 100 років

Україна багата на неметалічні корисні копалини, серед яких: кухонна сіль, самородна сірка, вогнетривкі глини, високоякісний каолін, облицювальний камінь тощо. Великі запаси калійно-магнієвих солей зосереджені в Івано-Франківській та Львівській областях. Використання в економічній системі природних ресурсів вимагає їх адекватної оцінки. Існує два основних види оцінки: технологічна (виробнича) та економічна.

Економічна оцінка природних ресурсів — необхідний етап для забезпечення їх ефективного використання. Визначилися дві групи економічних оцінок: перша — характеризує економічні результати використання природних ресурсів, друга — економічні наслідки дії на навколишнє природне середовище (переважно це економічні втрати від забруднення чи порушення природного середовища).

Проблема раціонального використання мінеральних ресурсів є актуальною через існування та постійне загострення небезпеки їх вичерпання. Переважаючий сировинний напрям розвитку економіки не є раціональним, адже сировина завжди дешевша від готової продукції. Розвиток виробництва нерозривно пов'язаний з експлуатацією мінеральних природних ресурсів і повинен враховувати екологічні аспекти, пов'язані з їх видобутком.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Мета роботи полягає в розкритті сутності бізнес-планів у підприємстві та теоретичних засад їх розроблення в сучасних умовах господарювання.

Поява у системі планів суб'єктів господарювання бізнес-плану пов'язана зі зміною економічних умов їх функціонування. Для підприємства найхарактерніші плани та програми реалізації окремих угод. У практиці господарювання, зокрема зарубіжній, такі плани отримали назву бізнес-планів. Це зумовлює необхідність розроблення теоретичних засад їх створення та адаптації зарубіжного досвіду бізнес-планування до умов економіки України.

Проблеми значення та змісту бізнес-планування в діяльності підприємств перебувають в полі зору таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як К. Барроу, О. Волков, М. Денисенко, В. Горемикін, А. Гречан, Р. Гріфін, В. Іванова, О. Кузьмін, О. Мельник, Г. Осовська, В. Слиньков, В. Стадник, Г. Тарасюк, В. Ясинський та ін.

На відміну від внутрішньовиробничих планів, бізнес-план спрямований на розробку та детальний опис процесу виконання проекту підприємства, а не на встановлення планових показників роботи самого підприємства. Тому підприємство може мати в розробленні та виконанні одночасно декілька бізнес-планів (залежно від кількості бізнес-проектів) або один бізнес-план може належати декільком підприємствам (якщо проект об'єднує діяльність декількох підприємств). Крім того, мета складання бізнес-плану може бути різною (проектне планування майбутньої діяльності, отримання

фінансування для здійснення проекту, координація роботи підприємств у спільному проекті).

Значення бізнес-плану в діяльності підприємства зумовлено таким:

- 1) бізнес-план з його конкретними цілями і програмою дій щодо їх досягнення виступає як засіб управління розвитком підприємства;
- 2) розроблення бізнес-плану змушує підприємство моделювати ситуації і розглядати проблеми, які можуть виникнути;
- 3) бізнес-план – засіб для залучення позичкового капіталу для розвитку бізнесу;
- 4) бізнес-план – інструмент комунікацій між підприємством та інвесторами;
- 5) під час складання бізнес-плану набувається досвід оцінки умов конкуренції, визначення оптимальних шляхів товаропросування, використання конкурентних переваг, фінансового планування, розроблення різних сценаріїв діяльності.

Місце бізнес-плану в системі управління торговельним підприємством полягає в тому, що він виконує дві функції:

- 1) зовнішню: ознайомити зацікавлених суб'єктів зовнішнього середовища (для інституцій фінансово-кредитного сектора, інвесторів, засновників, партнерів по бізнесу тощо) із сутністю та основними аспектами підприємницького проекту;
- 2) внутрішню: створити цілісну систему управління реалізацією підприємницького проекту (апаратом управління, персоналом) торговельного підприємства.

Бізнес-планування дозволяє виконувати цілий комплекс завдань, пов'язаних з реалізацією підприємницького проекту: визначенням потреби в матеріальних, фінансових, трудових та інтелектуальних ресурсах, мобілізацією джерел їх отримання, оцінюванням очікуваної ефективності використання

зазначених ресурсів. Саме бізнес-планування дає змогу сформувати організаційно-економічний механізм інвестиційної (інноваційної) діяльності підприємств. Подальшого розроблення потребує як структура бізнес-плану підприємства, так і обґрунтування вибору та методології розрахунку системи показників бізнес-планів різних типів. Важливими є також наукові дослідження ефективності розроблення та реалізації бізнес-планів (визначення системи показників ефективності бізнес-планування, оцінки реальності та достовірності бізнес-планів), формування організаційно-економічного механізму інвестиційної (інноваційної) діяльності підприємств.

УДК 631.14

Атаманова Ф., 41 ЕП

Грицаєнко М.І., к.е.н., ст. викладач

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ МЕРЕЖІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В статті розкривається сутність підприємницьких мереж, а також особливості їхнього створення в аграрній сфері України

Зміна складу сільського населення, вплив загальносвітових тенденцій на агропродовольчому ринку та інтеграція українського ринку в глобальну економіку обумовлюють необхідність пошуку якісно нових ресурсів розвитку сільського господарства, одним з яких є соціальний капітал як передумова створення та результат функціонування підприємницьких мереж даної сфери економіки.

Підприємницькі мережі являють собою особливу форму взаємодії суб'єктів ринку, яка передбачає спільне використання їхніх ресурсів і ділової активності для створення додаткових конкурентних переваг.

Соціальний капітал формується на основі взаємовідносин всередині груп людей, які поєднуються завдяки спільним інтересам і підтримують неформальні контакти з метою взаємної вигоди й допомоги. Соціальний

капітал нерозривно пов'язаний з інституціональними утвореннями, у буквальному сенсі формується завдяки ним. Вважаємо, що в становленні та розвитку підприємницьких мереж аграрної сфери провідну роль відіграє саме соціальний капітал.

Формування та розвиток підприємницьких мереж в аграрній сфері сприятиме зниженню трансакційних витрат її суб'єктів, яке відбуватиметься внаслідок подолання витрат, пов'язаних з доступом до ринків, ресурсів, інформації, інвестицій, інновацій тощо. Одним з головних напрямів вирішення цих питань є розбудова інститутів аграрного підприємництва, і в першу чергу сільськогосподарської кооперації.

Загальна схема формування підприємницької мережі включає основні етапи, необхідні умови і наслідки кожного з них. Так, для формування взаємної довіри (перший етап) необхідна наявність особистих дружніх стосунків, позитивної особистої репутації керівника та відповідного іміджу підприємства, які призведуть до виникнення деяких позитивних очікувань, зниження рівнів невизначеності та ризику, а також сприятимуть створенню попередніх умов для кооперації.

Спонуканням до взаємовідносин між суб'єктами підприємницької діяльності (другий етап) є взаємні економічні інтереси сторін, наявність та можливість соціального контролю, а також ініціатива однієї сторони до кооперації – особливої форми організації економічної діяльності для досягнення спільних цілей. В результаті формуються більш тісні довірчі відносини, покращуються взаємні очікування, формулюються правила і процедури взаємодії.

Процеси інтеграції (третій етап), тобто більш тісне взаємозближення та утворення стабільних взаємозв'язків, передбачають створення комунікаційних зв'язків, адміністративного та стратегічного об'єднання з метою виконання трансакцій поза типовими ринковими відносинами. Саме це сприятиме зниженню трансакційних витрат і створенню додаткових конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності.

Таким чином, в умовах інституціональних трансформацій розвиток аграрної сфери економіки потребує пошуку якісно нових ресурсів, одним з яких виступає соціальний капітал, який одночасно є передумовою створення та результатом функціонування підприємницьких мереж даної сфери економіки. Суб'єкти підприємницької діяльності, об'єднуючись у підприємницькі мережі, отримують додаткові конкурентні переваги внаслідок спільного використання власних ресурсів і ділової активності. Формуванню та розвитку підприємницьких мереж в аграрній сфері сприятиме розбудова інститутів аграрного підприємництва, і в першу чергу сільськогосподарської кооперації.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення напрямів інституційних перетворень, які сприятимуть стимулюванню розвитку в аграрній сфері підприємницьких мереж, а також соціального капіталу.

УДК 681.5

Атаманова Ф.І., 41 ЕП

Лисак О.І., к.е.н., доцент

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУКУПНОСТІ МЕТОДІВ МІНІМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

У роботы висвітлено сукупність методів контролю та мінімізації ризиків при здійсненні інвестиційної діяльності

Діагностика, оцінювання та розв'язання сукупності проблем щодо інвестиційних ризиків в економічній діяльності промислово розвинених країн широко висвітлена в наукових джерелах. Але специфіка цих проблем для країн із перехідною економікою полягає в тому, що використання науково-практичного досвіду промислово розвинених країн потребує

спеціального дослідження, що випереджає практику, і адаптації до вітчизняних реалій.

Систематичний ризик притаманний всім фінансовим інструментам. Він визначається зміною стадій економічного циклу в країні, або кон'юктурою на ринку. Цей ризик залежить від подій, що не піддаються контролю з боку інвестиційного менеджменту (політичних змін, економічної кризи, інфляції, зміни податкового законодавства у сфері інвестування). Несистематичний ризик є характерним для певного фінансового інструмента. Такий ризик пов'язаний із некваліфікованим управлінням компанії, а також низкою інших причин, що безпосередньо впливають на вартість фінансових інструментів. Ця частина інвестиційного ризику може бути мінімізованою шляхом диверсифікації. Саме цьому такий різновид ризику має назву диверсифікованого [3, с. 119].

Диверсифікація як поняття визначає процес розподілу коштів, що інвестуються, між різними об'єктами капіталовкладень, які безпосередньо не пов'язані між собою. Це ще правомірно визначити як розподіл інвестиційного капіталу між різними типами цінних паперів і, відповідно, підприємствами, що належать до різних галузей виробництва. Такий процес спирається на групу методів, які на думку автора, є основою механізму управління портфелем чи передбачає їх застосування.

У світовій практиці при здійсненні інвестиційної діяльності реально застосовується наведена сукупність методів контролю та мінімізації ризиків. Певні комбінації цих методів використовуються залежно від особливостей ринку. Зокрема, комбінації методів відрізняються для венчурного бізнесу, та для операцій на фондовому ринку. Вони обумовлені національними стандартами, пріоритетами, програмами та специфікою державного регулювання економічної сфери.

Методи управління перерозподілом і зниженням інвестиційних ризиків доцільно умовно поділити на групи:

- методи поліпшення менеджменту, або управління портфелем, до яких належить диверсифікація, лімітування;
- страхування, яке передбачає власне страхування, самострахування, операції хеджування ризиків;
- методи, які враховують людський фактор, зокрема підготовка та сертифікація фахівців;
- методи формування системи саморегулювання (в якій значну роль відіграє активізація роботи саморегульованих організацій на страховому та фондовому ринках);
- методи інформаційного забезпечення процесів управління та прийняття рішень, у тому числі одержання повнішої інформації про результати діяльності, прозорість роботи інституціональних інвесторів.

Отже, реалізація на практиці методології системного аналізу щодо діагностування оцінювання та розв'язання порушених у статті проблем передбачає підвищення надійності та адресності застосування необхідної й достатньої сукупності комбінацій зазначених методів-інструментів.

При цьому, особливо у вітчизняній практиці перехідної економіки, роль держави зростає. Це зумовлено специфікою завдань Української держави у створенні й узгодженні міжнародною спільнотою досяжних, вигідних, зрозумілих правил і процедур взаємодії суб'єктів вітчизняного та міжнародного інвестиційного простору.

Наведене правомірно розглядати як необхідні умови щодо забезпечення системної логіки управління перерозподілом і зниження інвестиційних ризиків в Україні.

На думку вчених, найбільш перспективними напрямками подальших науково-практичних досліджень є розробка та впровадження методів аналізу й оцінки економічних ризиків, побудова карти ризиків інвестиційного простору України, систематичне надання ризик-інформації органам державного управління. Адже ступінь володіння надійною інформацією безпосередньо визначає ступінь володіння ситуацією.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

В роботі досліджено сучасні тенденції розвитку міграційних процесів України та виявлено виявлено його актуальні проблеми.

Масштаби трудової міграції в Україні набули загрозово високих розмірів для майбутнього економічного процвітання країни. В найближчі роки міграційні процеси в Україні посиляться за рахунок високого попиту на кваліфіковану робочу силу, а через кілька десятків років дефіцит кадрів в Україні загрожуватиме економічній безпеці держави.

Про загрозову тенденцію повідомила перший заступник міністра соціальної політики Ольга Крентовська : «Проте зараз через недостатній рівень економічного зростання нестача кваліфікованих працівників не критична.»

За словами Крентовської, інші країни вже почали конкурувати між собою за залучення працівників. Попит на українських заробітчани найбільше зростає в Польщі, Словаччині, Литві і Хорватії. Так, за підрахунками Союзу підприємців і роботодавців Польщі, для підтримки зростання економіки цієї країни необхідно залучити 5 млн емігрантів, а загальна кількість виданих запрошень на роботу в 2018 році для українців складе 3 млн.

За три роки з 2015 по 2018 кількість економічно активного населення віком від 15 до 70 років в Україні скоротилася з майже 21 млн до 18 млн. За цей же період чисельність штатних працівників зменшилася на 2 млн, а самозайнятих – на 2,5 млн.

Взагалі серед населення економічно активна частка наразі не досягає 50%. За експертними оцінками, сьогодні за кордоном працюють до 5 млн

українців. Найбільше працювати за кордон від'їжджають до Польщі, Чехії та Угорщини.

Міжнародна організація з міграції оцінює можливе потенційне збільшення кількості міжнародних трудових мігрантів у короткостроковій перспективі на 41%. Серед потенційних трудових мігрантів майже половина – віком від 18 до 29 років.

Саме серед таких молодих людей кількість довгострокових трудових мігрантів, які вирішили не повертатися до України, є майже вдвічі більшою ніж серед людей віком від 45 до 65 років. Додатковий ризик для українського ринку праці – збільшення кількості студентів, що навчаються за кордоном. Вже сьогодні в Україні більшість компаній не в змозі закрити власні вакансії в запланований ними термін. При цьому якщо раніше потрібно було довго підбирати персонал зі специфічними та унікальними навиками, то зараз не вистачає робітників зі звичайним набором кваліфікацій.

Окрім того, що компанії не можуть знайти працівників, так вони ще й не можуть їх утримати. В Україні найвищий рівень плинності кадрів в Європі - за рік кожен п'ятий робітник звільняється і через це підприємства вимушені знову шукати нових людей. Тому українські компанії вже зараз називають дефіцит кадрів критичним. Погіршує ситуацію активне переманювання та залучення робітників з України іншими державами.

Один з кроків поліпшення ситуації з нестачею кадрів - це повернення трудових мігрантів назад до України, але для цього потрібно працювати в кількох напрямках,. На мою думку, необхідно проводити реформи з перетворення України на дійсно динамічну економіку з високим попитом на робочу силу з адекватною зарплатою. Окрім того, потрібно створювати додаткові можливості для трудових мігрантів, які хочуть повернутися сюди і вкладати кошти в економіку, з відповідними умовами та фінансовими гарантіями для цієї категорії. Проте цим повинна опікуватися не тільки держава, але й український бізнес, який має стати прозорим і не високоризиковим.

УРБАНІЗАЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Окреслено основні тенденції урбанізації в Україні на тлі глобалізації, а також визначені загрози урбанізації для сталого розвитку та економічної безпеки держави.

Однією з найбільш характерних особливостей розвитку сучасного суспільства є швидкий ріст міст і безупинний темп збільшення чисельності їх жителів. Цей процес називається урбанізацією.

Існує декілька умов виникнення урбанізації: ріст індустрії, поглиблення територіального поділу праці, розвиток культурних і політичних функцій міст. Урбанізація проявляється у зростанні ролі міст в розвитку суспільства, який супроводжується ростом і розвитком міських поселень, зростанням питомої ваги міського населення, поширенням міського способу життя в країні, регіоні, світі.

Сучасній людській цивілізації властиві стрімкі темпи урбанізації, які зумовлені двома факторами – «демографічним вибухом» другої половини 20 ст. та науково-технічною революцією в усіх сферах. Для урбанізації характерний рух людей із найближчих дрібних міст у великі (на роботу, з культурних і побутових проблем).

До 1918 р. Україна була аграрною і в містах проживало 18% населення. Інтенсивна урбанізація в Україні розпочалася в 1926- 1939 рр., коли було взято курс на індустріалізацію народного господарства. Лише за 13 років чисельність міського населення зросла у 2,4 раза. За 1940-1970 рр. чисельність міського населення в Україні зростала вже значно нижчими темпами, бо за цей період воно збільшилось у 1,9 раза.

З середини 50-х років 20 ст. почався новий етап інтенсивного зростання кількості міст і чисельності міського населення в Україні. Тільки за останні 30 років частка міського населення в Україні зросла у 2,2 рази та становила на кінець 20 ст. близько 70% загальної чисельності населення. За кількістю великих міст (з населення понад 100 тис.) наша держава посідає одне з провідних місць серед країн світу. В Україні є 7 міст з населенням, яке перевищило або майже сягає мільйона осіб: Київ, Дніпропетровськ, Одеса, Харків, Запоріжжя та Кривий Ріг. До речі, для Києва останні 30 років був характерний надзвичайно інтенсивний демографічний розвиток: чисельність його населення зросла майже у 2,5 разів і досягла на 2012р. 2 млн. 814 тис. мешканців.

Рівень урбанізації в Україні станом на 2011р. склав 70%. За цим показником Україна подібна до таких європейських країн, як Італія, Польща, Болгарія, Білорусь. Частка міського населення не однакова за регіонами. Найбільша вона у Дніпропетровській області (84%). Достатньо високі показники зіставні з середнім по країні, у Харківській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Херсонській, Сумській, Кіровоградській, Львівській областях (60-79%). Відносно низькі показники у волинській, Житомирській, Київській (без м. Києва), Полтавській, Черкаській, Чернігівській областях (50-59%). Найнижчі показники у Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій областях.

Кількість міст в Україні продовжує зростати (зараз їх 459) за рахунок селищ міського типу до категорії міст. Сучасне місто надає своїх жителям багато переваг економічного та соціального характеру: наявність місць роботи та можливість її зміни, зосередження закладів науки та культури забезпечення висококваліфікованої медичної допомоги, можливість створювати кращі житлові та соціально-побутові умови життя, розвиток міжнародної та регіональної культури.

Але в результаті урбанізації виникли екологічні проблеми, пов'язані зі зростанням міст: збільшення густоти населення; у великих містах на 15% знижується інсоляція (кількість сонячної енергії); збільшується кількість

відходів, збільшується кількість туману; збільшуються інфекційні та онкологічні захворювання; забруднення атмосферного повітря та води у містах; проблема зменшення тварин та рослин.

Ступінь поширення багатьох хвороб у великих містах набагато більший, ніж у малих містах чи селах. Через забруднення повітря, така хвороба, як рак легенів, у великих містах реєструється в два-три рази частіше, ніж у сільських місцевостях. Тут набагато більше хворіють бронхітами, астмою, алергійними хворобами. Рівень інфекційних захворювань у містах також удвічі вищий.

Вирішення проблеми урбанізації - це урбоекологія – комплекс наук, які в рамках екології людини вивчають взаємодію виробничої і невиробничої діяльності людини з навколишнім середовищем. Головна мета урбоекології знайти шляхи, що пом'якшують негативні явища процесу урбанізації.

Таким чином, урбанізація неоднозначно діє на людське суспільство: з одного боку, місто надає людині низку суспільно-економічних, соціально-побутових і культурних переваг, з іншого - людина віддаляється від природи і потрапляє в середовище зі шкідливими впливами.

УДК 631.14

Бурган І., 21 с ПТ

Грицаєнко М.І., к.е.н., ст. викладач

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті розглядаються сутність соціальних інвестицій і особливості їхнього здійснення в сільській місцевості

Головним інструментом соціальної відповідальності на всіх рівнях стає соціальне інвестування. З позицій комплексного, системного підходу доцільно розглядати соціальні інвестиції як складну багаторівневу ієрархічну систему (рис. 1).

На **нанорівні** в якості соціального інвестора виступає індивід – фізична особа, яка вкладає власні ресурси у допомогу як окремим іншим особам, так і цілим групам – сім'ї, друзям, сусідам, колегам по роботі, населенню територіальних громад та країни в цілому.

На **мікрорівні** соціальні інвестиції розглядаються з позиції підприємства, яке вкладає грошові та інші види ресурсів в об'єкти соціального середовища для покращення життя окремих індивідів, власних трудових колективів, територіальних громад, а також громадян країни в цілому. Вважаємо, що соціальні інвестиції підприємства впливають на їхню ефективну діяльність за рахунок росту продуктивності праці (через збільшення людського капіталу) та зниження трансакційних витрат (шляхом розвитку соціального капіталу).

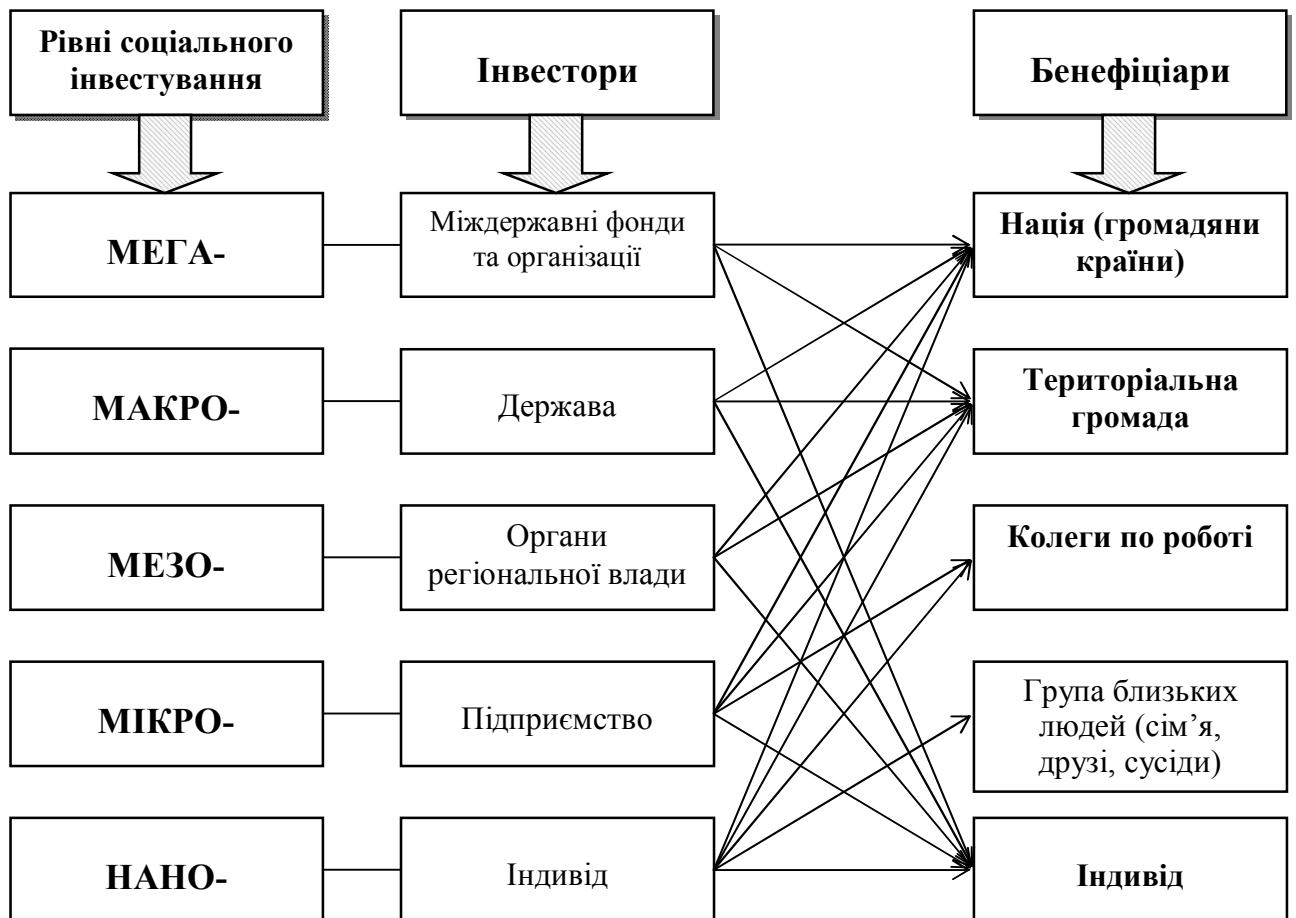

Рис. 1. Інвестори та бенефіціари соціального інвестування за рівнями

На регіональному рівні (**мезорівень**) соціальні інвестиції проявляються у вкладеннях органами регіональної влади ресурсів у потреби як окремих індивідів, так і населення територіальних громад і країни в цілому. Вони безпосередньо впливають на стабільність усієї соціально-економічної системи країни.

Макрорівень. На цьому рівні соціальні інвестиції здійснюються у напрямку підвищення соціального достатку через вкладення державними інститутами коштів та інших видів ресурсів у добробут окремих індивідів, населення територіальних громад та країни в цілому.

На **мегарівні** соціальні інвестиції здійснюються міждержавними фондами і організаціями відносно окремих індивідів, населення територіальних громад і країни в цілому.

Соціальний капітал, який формується в тому числі завдяки цим інвестиціям, впливає на ефективність міжнародних господарських зв'язків: зростання довіри до транснаціональних корпорацій, найбільших інвестиційних банків, фондів а також інших глобальних інститутів знижує ризики при здійсненні трансакцій і, відповідно, зменшує трансакційні витрати.

Таким чином, соціальні інвестиції доцільно розглядати як складну багаторівневу ієрархічну систему. Ефективна взаємодія міжнародних організацій, урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому потребує розробки стратегії соціального інвестування, що є перспективою подальших наукових досліджень, які матимуть вагоме значення для реалізації структурних реформ та забезпечення сталого розвитку України.

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІТ-ПРОЕКТІВ

В роботі розглянуто проблему оцінки ефективності інформаційних та інтелектуальних систем і технологій.

В умовах розвитку інформаційного суспільства важко уявити підприємство або організацію, де б не використовували інформаційні технології. За даними Національного центру електронного самоврядування продовжує зростати вплив інформаційних технологій на всі сфери життєдіяльності людини, суспільства та економіки, посилюється динаміка, масштаби та глибина ІТ-процесів. Проблема оцінки ефективності інформаційних та інтелектуальних систем і технологій останнім часом активно обговорюється, оскільки річні витрати підприємств на інформаційні зросли за останні кілька років втричі, непродуктивні витрати за той же період збільшилися у шість разів, це сталося внаслідок спроби оснастити робочі місця комп'ютером.

Проблеми оцінки економічної ефективності інформаційних систем розглянуто у роботах багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених К.Г. Скрипкіна, Н.І. Бузак, К.О. Палагути, Л.А. Поливаної, В.В. Євдокимова, Д.Л. Лозинського тощо.

Термін «ІТ-проект» зазвичай використовується для позначення діяльності, пов'язаної з використанням або створенням певної інформаційної технології. Економічна ефективність інформаційної системи розглядається як результативність впровадженої інформаційної системи, співвідношення між результатами її впровадження і витратами на досягнення запланованих результатів. Економічна ефективність ІТ-проекту може бути розрахована на різних стадіях життєвого циклу інформаційної

системи, а саме: на стадії ініціювання розробки, стадії проектування, стадії створення, стадії впровадження й експлуатації інформаційної системи.

Залежно від цього отримують різний характер розрахунків, спосіб їх проведення, ступінь деталізації. Базуючись на життєвому циклі ІТ-проекту існуючі методи оцінки можна умовно розділити на дві групи залежно від використовуваного підходу:

1. Апостеріорний підхід – об'єднує методи безпосередньої оцінки результатів впровадження інформаційних систем на етапі експлуатації системи. Дані методи враховують різні ключові фактори до і після впровадження інформаційної системи і порівняння результату із затраченими зусиллями на реалізацію проекту впровадження системи.

2. Апріорний підхід – об'єднує методи оцінки та прогнозування результатів впровадження інформаційної системи на етапі вибору рішення та узгодження обсягів інвестицій.

Таким чином, оцінка реалізації кожного конкретного ІТ-проекту потребує чіткого розуміння цілей проведення оцінки, визначення параметрів та системи економічних показників. Запропонована в результаті аналізу методика визначення ефективності ІТ-проекту на основі функціональновартісного підходу дозволить знайти оптимальне співвідношення витрат та функціонального наповнення ІТ-проекту.

УДК: 330.4:339.

Бурган І.К., 21сПТ

Педченко Г.П., к.е.н., доцент

**СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ *Педченко Г.П., к.е.н., доцент*
РИБНИХ КОНСЕРВ**

В роботі проведено групування регіонів за рівнем продажу рибних консерв та аналіз диференціації та концентрації регіонів на відповідному

ринку. Здійснено аналіз динаміки та основних тенденцій на ринку рибних консерв та прогнозування показників майбутнього року. Виявлено вплив кількісних та якісних факторів на зміну товарообороту рибних консерв

Територіальне групування показує, що більш всього регіонів (18) мають обсяг продажу рибних консерв в межах 1788,6 до 9352,6 ц, при цьому їх роздрібний товарооборот становить 731212,7 тис. грн. Продано товарів, що вироблені на території України - 494832,6 тис. грн., або 35,3% від загальної вартості. Всього цими областями продано 78780,1 ц рибних консерв, а товарні запаси в групі становлять 82542,9 тис. грн.

Сукупність регіонів за рівнем продажу рибних консерв не є однорідною, а середній рівень продажу рибних консерв Україні не є типовою та надійною характеристикою сукупності. Найпоширенішим значенням продажу рибних консервів в регіонах є 5678,8 ц. В половині регіонів продаж рибних консерв не перевищує 6831,3 ц.

В чверті регіонів продаж рибних консерв не перевищує 4309,9 ц, а три чверті мають рівень продажу не вище 9352,6 ц. У 10% регіонів продаж рибних консерв не перевищує 2797,1 ц, а 90% мають рівень продажу не вище 28514,8 ц. Мінімальний обсяг продажу рибних консерв в 25% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 2,2 рази вищий, ніж максимальний обсяг продажу 25% регіонів з найменшим рівнем.

Середня величина продажу рибних консерв в 10% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 18 разів перевищує середню величину показника в 10% регіонів з найменшим рівнем продажів. Середня величина продажу рибних консерв в 25% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 9,5 рази перевищує середню величину даного показника в 25% регіонів з найменшим рівнем продажів.

Концентрація обсягів продажу відсутня тільки в 1 та 2 групі, куди входять 19 областей. Значення коефіцієнта Джині свідчить про помірну концентрацію ознаки. Значення коефіцієнтів Лоренца і Херфіндала, говорять

про високу концентрацію ознаки, зокрема в 2-5 групах, тобто домінування 6 регіонів на ринку рибних консерв.

Протягом 2012-2016 років роздрібний товарооборот рибних консерв щороку збільшувався в середньому на 204 млн. грн., тобто на 9%, а кожний процент цього збільшення становив 22,7 млн. грн. За рівнянням прямої теоретичний роздрібний товарооборот рибних консерв у 2014 році склав 2341,2 млн. грн., а його середнє збільшення щороку становило 164,4 млн. грн. За рівнянням параболы теоретичний роздрібний товарооборот рибних консерв у 2014 році склав 2288,9 млн. грн., а його середнє збільшення щороку становило 164,4 млн. грн. зі сповільненням цього росту на 26,1 млн. грн. щороку. За рівнянням параболы у 2017 році роздрібний товарооборот рибних консерв прогнозується в межах від 2255,8 до 3779 млн. грн. Сезонне зростання продажу рибних консерв спостерігається у 4 квартали.

Результати факторного аналітичного групування свідчать про те, що із зростанням рівня заробітної плати зростають обсяги продажу рибних консерв. Рівняння регресії показує, що зі зростанням середньомісячної заробітної плати однієї особи на 1 грн. продаж рибних консерв збільшується на 0,0004 кг/особу. Коефіцієнт кореляції свідчить, що між середньомісячною заробітною платою та продажем рибних консерв зв'язок щільний прямий. Обсяг продажу рибних консерв на 69,1% залежить від середньомісячної заробітної плати, а на 30,9% - від впливу неврахованих факторів.

Індексний аналіз показав, що у 2016 році товарооборот рибних консерв в Поліському районі збільшився в порівнянні з 2011 роком 69,6 %, що в абсолютному значенні складає відповідно 68290,6 тис. грн., в тому числі за рахунок підвищення ціни 1 ц у 2016 році збільшився у 2,3 рази, що в абсолютному значенні складає 94818,2 тис. грн., а за рахунок зменшення обсягу продажу товарооборот рибних консерв впав на 27% (на 26527,5 тис. грн.).

При цьому, у 2016 році середня ціна рибних консерв порівняно з 2011 роком зросла у 2,325 рази, . в т.ч. за рахунок підвищення ціни 1 ц в областях регіону - у 2,324 рази, а за рахунок змін у структурі реалізації - на 0,04%.

МІСЦЕ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті розглядаються особливості застосування макроекономічних інструментів наведення економічного порядку на підприємстві

Процеси управління в людському суспільстві є найскладнішими, оскільки потребують цілеспрямованого впливу на діяльність людей, об'єднаних у групи, колективи, класи з різноманітними інтересами. Сукупність цих інтересів, як відомо, стосується трьох сфер: економічної, соціальної, політичної. На рівні підприємства пріоритетним є економічне управління, здійснення якого вимагає використання певного способу прийняття рішень і, що не менш важливо, – підкріплення процесу їх виконання адекватними засобами координації. Адже тільки – в ідеальному варіанті уявляється ситуація, коли варто лише довести до виконавців управлінське рішення, і воно буде виконане згідно з волею суб'єкта управління. Насправді ж не обійтися без так званих параметрів порядку, які визначають поведінку виконавців.

Теоретичні засади економічного (або господарського) порядку були розроблені ще в 30–40-ті роки ХХ ст. ученими, яких відносять до Фрайбурської школи: Вальтером Ойкеном і Францем Бемом. Під господарським або ж економічним порядком вони розуміли поєднання різних параметрів (форм), які встановлюють рамкові умови господарювання. Сучасне уявлення про сутність економічного порядку створюється через загальне визначення: «Порядок – це спосіб і механізм поєднання елементів і підсистем у цілісну систему й чітка послідовність дій у процесі руху до

мети». Зауважимо, що перше визначення наближає поняття порядку до розуміння параметра (ознаки) систем, а друге – критерію оцінки її стану. Не заглиблюючись у семантичні особливості термінології, підкреслимо, що в першому випадку точніше було б вживати термін «упорядкованість». Однак у спеціальній літературі обидва поняття вживаються переважно як синоніми. Чинний господарський (економічний) порядок у національній економіці передусім відображає те, якою мірою держава своєю економічною політикою регулює розвиток економіки країни. Держава встановлює й охороняє загальні правила функціонування ринку, використовуючи такі форми втручання, як законодавство (зокрема антимонопольне), державні замовлення, ліцензування експорту й імпорту, кредитні ставки, різні форми стимулювання й контролю раціонального використання природних ресурсів та ін. На державу покладено й завдання заповнення позаринкових зон господарювання, а саме: екологічна безпека, соціально-економічні права людини (зокрема захист прав споживачів), перерозподіл доходів, ліквідація структурних і регіональних диспропорцій, розвиток ефективних міжнародних економічних відносин. Виконуючи ці функції, держава регулює економічні процеси на макрорівні, не втручаючись і не обмежуючи дію механізмів саморегулювання на рівні підприємств.

Реалізація економічної політики держави відбувається за допомогою відповідних інструментів управління або, як їх ще називають важелів управління. У широкому сенсі під інструментами управління розуміють засоби й способи підтримки, зміцнення, забезпечення управління, практичної реалізації управлінських рішень. На макроекономічному рівні інструментами управління є законодавчі та інші нормативно-правові акти, що приймаються законодавчими, виконавчими й судовими органами влади.

Залежно від різновиду економічної політики та чинного економічного порядку в економіці рамкові умови господарювання визначаються і для кожного з підприємств. Це стосується як бізнес-відносин із зовнішнім середовищем, так і внутрішніх бізнес-процесів. При цьому параметри

економічного порядку виступають як ключові змінні, до яких підлаштовуються всі інші компоненти економіки підприємства. На кожному з ієрархічних рівнів управління формуються цілі, ключові компетенції, відбувається орієнтація колективів та окремих працівників на кінцеві цілі організації, гармонізуються інтереси всіх учасників.

УДК 339.3.025

*Воробйова А., ІІ МБ ПТ
Тебенко В. М., к.е.н., доцент*

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті проведений аналіз сучасного стану та виявленні проблеми в розвитку внутрішньої торгівлі Херсонської області.

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується загальним спадом обсягів національного виробництва та кризовими явищами у всіх сферах економічної діяльності. Однією з найбільш кризово-стійких галузей національної економіки є внутрішня торгівля.

Сферу товарного обігу започатковує оптова торгівля, яка виступає торговим посередником між виробниками товарів і роздрібною торгівлею, іншими виробниками і споживачам товарів. Найбільша питома вага в загальному обсязі товарообігу внутрішньої торгівлі припадає саме на оптову торгівлю. Основне місце в структурі оптового товарообороту підприємств Херсонської області продовжують займати непродовольчі товари (більш 70%). Оптовий товарооборот складає 12630 млн.грн.

В Україні переважно за рахунок вітчизняних виробників формується оптовий ринок кам'яного вугілля, виробів тютюнових, олій рослинних, цукру, м'яса та м'ясних продуктів, пива, зернових культур, чорних металів. В обсязі продажу продовольчих товарів області за 2017 р. 28,5 %, припадало від

продажу тютюнових виробів, 9,4% - продаж напоїв алкогольних, 7,1% - продаж олій та жирів харчових, 6,7% - шоколаду та виробів кондитерських цукрових, 48,3% - інші продукти. В обсязі продажу непродовольчих товарів області за 2017 р. 13,5 % припадало від продажу палива, 7,7 %- продаж добрива, агрохімічної продукції, 7,3% - продаж будівельних матеріалів, 5,6 % - продаж насіння гірчиці, ріпаку і кользи, кунжуту, соняшнику, 5,2 % - продаж пшениці.

Завершальною фазою товарного обігу і невід'ємною складовою внутрішньої торгівлі є роздрібна торгівля, коли товар реалізується безпосередньо кінцевим споживачам для задоволення його потреб в обмін на гроші. Найвищі показники роздрібногo товарообороту спостерігаються у м. Херсон, м. Нова Каховка, Білозерському районі та Генічеському.

Найменший вклад в роздрібний товарооборот області внесли Високопільський, Нововоронцовський та Каланчацький райони. Зменшення обсягу товарообороту відбулося по районах: Великолеритському, Горностаївському, Нововоронцовському, Високопільському, Голопристанському та ін. Харчова промисловість Херсонської області входить в першу п'ятірку галузей по наповненню державного бюджету.

Внутрішня торгівля – одна з провідних ланок Херсонської області, яка орієнтована, перш за все, на внутрішній споживчий ринок для забезпечення населення різноманітними продуктами харчування в обсягах та асортименті, достатніх для формування правильного і збалансованого раціону харчування. Харчова промисловість Херсонської області входить в першу п'ятірку галузей по наповненню державного бюджету, посідає друге місце за обсягами виробництва продукції у структурі промислового виробництва області та спроможна забезпечити внутрішні потреби в продовольчих товарах, на які припадає понад 60% особистого споживання матеріальних благ населення. Більш 10 років на Херсонщині успішно працює українсько-шведське підприємство «Чумак».

Зробивши розрахунки по підприємству, можна стверджувати, що динаміка розвитку підприємства позитивна, з кожним роком спостерігається

збільшення обсягів виробництва продукції. У 2017 році на підприємстві ЗАТ «Чумак» спостерігається збільшення виручки від реалізації продукції до 1204,50 млн. грн. Прибуток за період дослідження збільшився на 66,61 млн. грн. та склав 377537 тис., грн. Рентабельність виробництва у 2017 році - 45,6%, рентабельність продажу – 31,34 %. Отже підприємство веде прибуткову діяльність.

УДК 331.2

Гаашутіна А., 21ФБ

Педченко Г.П., к.е.н., доцент

ЦІНИ І ТАРИФІВ НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

В даній роботі проведено аналіз зміни цін і тарифів на споживчому ринку в Україні за 2017 рік.

Цінова ситуація на споживчому ринку у 2017р. характеризувалася незначною інфляцією в порівнянні з 2016 роком. Зростання цін (тарифів) становило 13,7 (12,9)%, в порівнянні з інфляцією 12,4 (11,8)%.

Підвищення інфляції було зумовлене підвищенням з 2017 року мінімальної заробітної плати, що додало 2-2,5 процентних пункти інфляції, а також підвищення пенсії призвело до зростання інфляції ще на 0,3-0,6 процентних пунктів.

Одним із головних інфляційних факторів на ринку продовольства стало зростання цін на м'ясо та м'ясопродукти на 29,4% (у 2016р. – 5%).

Ще одним вагомим чинником, що вплинув на цінові процеси на продовольчому ринку у 2017р., стало суттєве зростання цін на овочі 24,7 %, тоді як у 2016р., навпаки, було зафіксовано зниження цін на 28,6%.

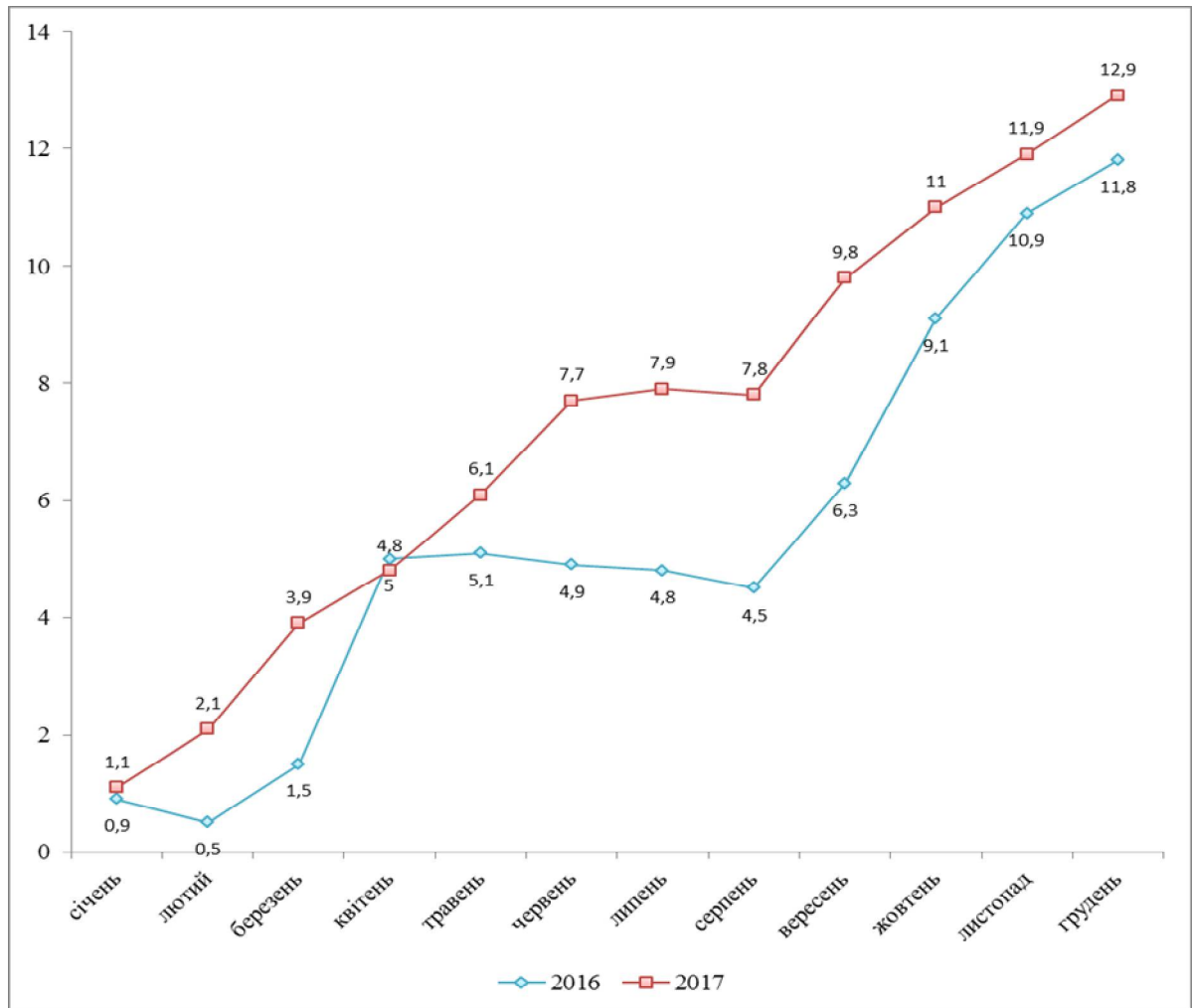

Рис. 1. Зміни споживчих цін у 2016–2017 роках

Найбільшого підвищення зазнали ціни на фрукти (34,5% проте у 2016р. було зафіксоване зниження цін на 6,5%). Так, у січні–квітні 2017р. темпи приросту цін на овочі помірно зростали від 3,9% до 5,3, проте з травня по червень вони зазнали вагомих коливань і зросли до 13,5%, що зумовило зменшення пропозиції. У липні ситуація набула протилежних рис: поява в масовому продажу фруктів нового врожаю призвела до зниження цін на 1,4%, у серпні – ще на 5,7%. Загалом до кінця року ціна на овочі стабілізувалася і на грудень становила 2%.

Крім того, відбулося істотне зростання цін на молоко, сир та яйця на 21,6% (у 2016 – 13,1%).

Значну роль у підвищенні цін на продукти харчування в цілому відіграло подорожчання олії та жирів на 19,6% (у 2016 – 10,3%).

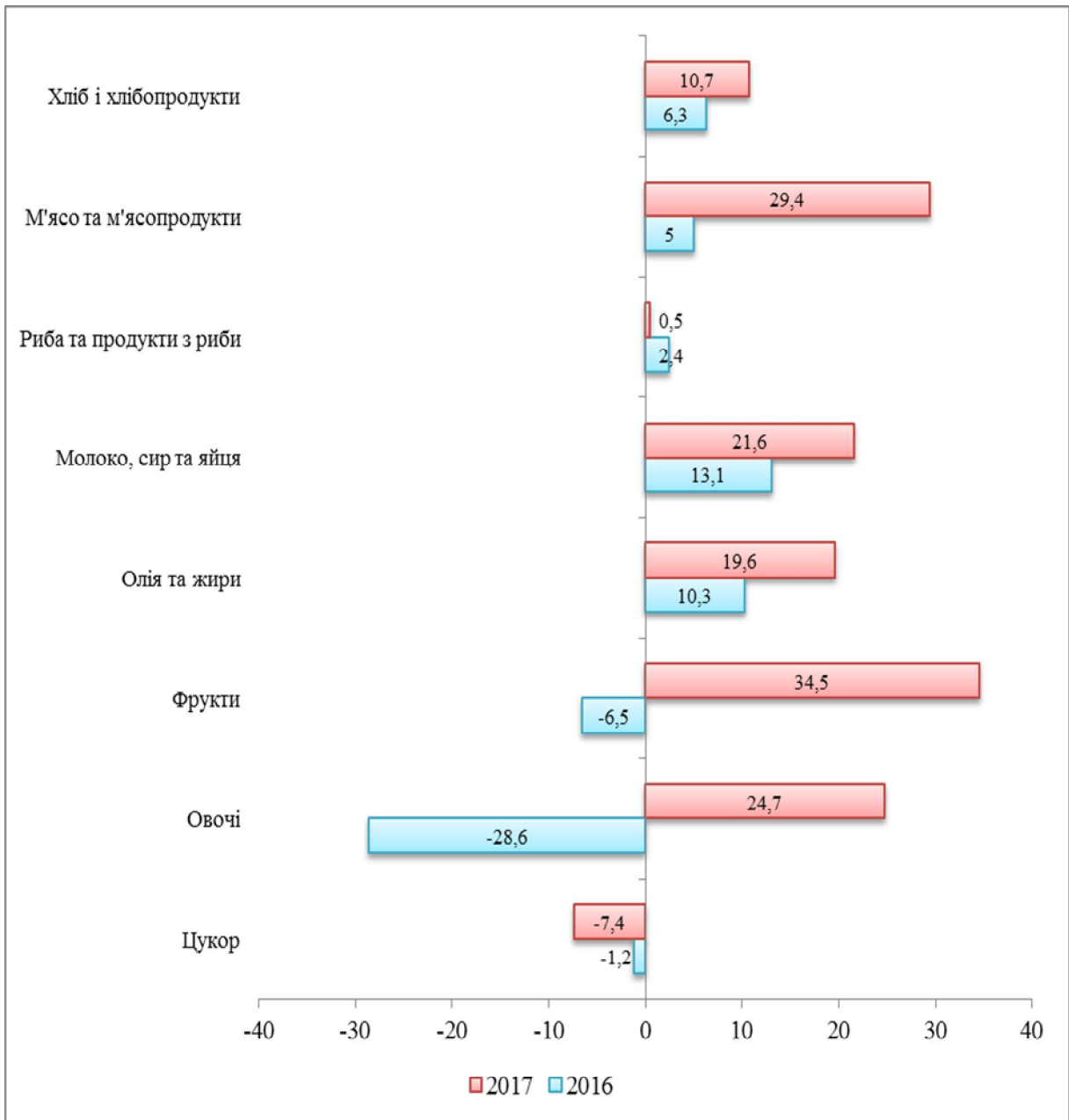

Рис. 2. Зміни цін на основні групи продуктів харчування у 2016-2017 роках

У 2017р. продовжилася тенденція до подорожчання підакцизних товарів, що зумовлено підвищенням ставок акцизного податку та мінімальних роздрібних цін. Так, алкогольні напої та тютюнові вироби зросли в ціні на 20,7%.

Подорожчання у сфері зв'язку (на 9,1%) зумовлено насамперед підвищенням абонентної плати за користування телефоном на 10,5%. Крім того, зросли ціни на телефонне обладнання.

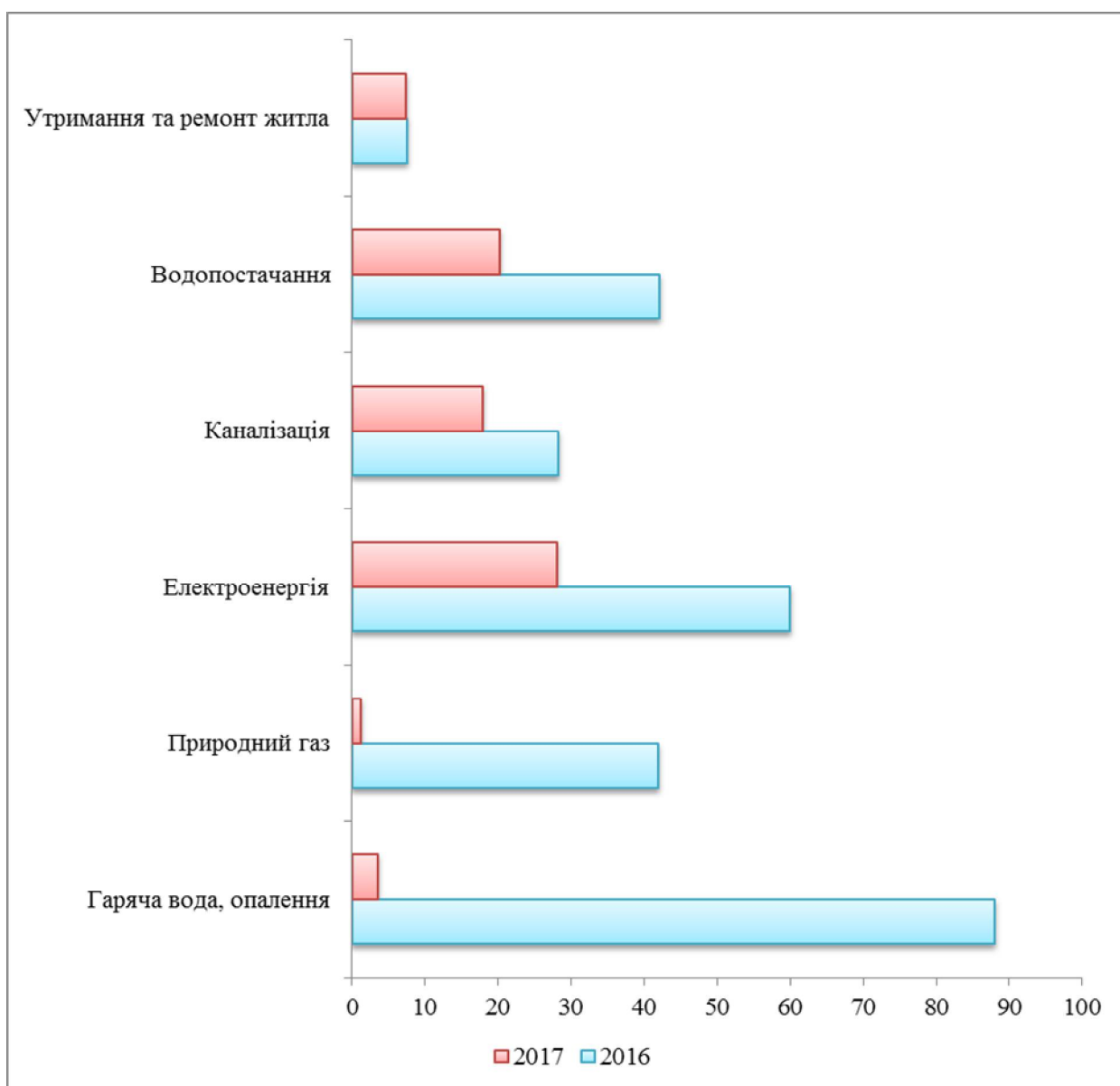

Рис. 3. Зміни цін на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива у 2016–2017 роках

Послуги освіти стали дорожчими на 14,9% (у 2016р. – на 13,7%). При цьому плата за утримання дітей у дошкільних закладах зросла на 13,4%, навчання в закладах середньої освіти – на 21,3%, вищої – на 14,6%.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що на цінову ситуацію, яка склалася на споживчому ринку у 2017р., першочерговий вплив мало зростання цін на продукти харчування, підвищення цін на водопостачання та електроенергію, зростання ціни на транспортні послуги, а також на паливо і мастила.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Досліджено сучасні тенденції розвитку виробничого комплексу України та виявлено актуальні проблеми його функціонування.

Структура виробничого комплексу України в цілому є неефективною. Це призводить до перевитрат природних ресурсів і водночас не задовольняє основних потреб економіки, наприклад в інвестиційних ресурсах, і потреб населення – в послугах і товарах, передусім продовольчих, а також у товарах легкої промисловості тривалого користування.

Загальною проблемою розвитку промисловості України залишається потреба поліпшення структури промислового виробництва: зменшення частки виробництва групи „А” (чорна і кольорова металургії, хімічна, лісова промисловість, машинобудування тощо) і збільшення обсягів, а також асортименту та якості виробництва товарів народного споживання; зменшення частки ресурсо- і енергоємних виробництв; впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і подальший розвиток наукоємних, відносно трудомістких галузей промисловості (машинобудування, особливо електронної, приладобудування та ін.); впровадження екологічно безпечних технологій та обладнання.

Необхідна також поглиблена інтенсифікація виробництва на всіх рівнях. Впровадження „високих технологій” потрібне як у старих, традиційних галузях (паливно-енергетичному комплексі, чорній металургії, хімічній промисловості, важкому машинобудуванні та ін.), так і в принципово нових галузях. Це потребує поширення обміну досягненнями „ноу-хау” з високорозвиненими країнами світу, впровадження досвіду воєнно-промислового комплексу України (який відрізняється відносно

високим рівнем розвитку НТП). Поліпшення якості кінцевої продукції, доведення її до світових стандартів – це головна умова виходу промисловості України на світовий ринок.

Україна серед інших країн СНД має високий рівень розвитку науки. Проте науково-технічний потенціал використовується не повністю. Навпаки, останніми роками склалася тенденція до скорочення ролі науки у промисловій діяльності.

Стратегічний розвиток України значною мірою залежить від місця її промислового комплексу в системі міжнародного поділу праці. При цьому промислова та зовнішньоекономічна політика держави мають бути тісно пов'язаними та спрямованими передусім на підвищення ефективності та конкурентоспроможності промислового виробництва.

Це може бути досягнуто шляхом: надання державної підтримки пріоритетним напрямкам промислового розвитку – потенційно прибутковим галузям та комплексам, якими є наукомісткі та високотехнологічні промислові виробництва; запровадження нових технологій, стимулювання промисловців до інновацій; стимулювання зменшення ресурсомісткості, насамперед енергомісткості виробництва, закриття або реструктуризація неефективних підприємств, зміна галузевої структури; комбінування і кооперування виробництва з метою комплексною використання мінеральної сировини, утилізація відходів.

Виконання цих завдань має супроводжуватись комплексом заходів щодо забезпечення виходу продукції промисловості на інші міжнародні ринки, поглиблення її інтеграції у світову економіку, що сприятиме поповненню валютних резервів країни, стабілізації та подальшому оздоровленню її економіки. Безумовно, здійснення цих стратегічних завдань вимагає комплексного реформування економіки як на макро-, так і на мікрорівні.

УДК 338.1:658:637.1

Дубініна В. О., ІІ МБ ПТ

Андрєєва Л. О., к.е.н., доцент

КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ МОЛОКОПРОДУКТІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМІЩЕННЯ

В роботі опрацьовано науково-теоретичні та практичні напрями забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Серед основних шляхів виходу України з економічної кризи є інтенсивний розвиток регіональних аграрних ринків. Складовою частиною аграрного ринку виступає ринок молока і молокопродуктів. Наявність конкурентоспроможної продукції (послуг) не дозволяє багатьом з них реалізовувати ці переваги внаслідок відсутності практики використання всього комплексу заходів. В такій ситуації для кожного підприємства стає необхідним аналіз конкурентоспроможності і розробка дієвих засобів щодо її підвищення.

Найбільш істотний вклад в її розвиток внесли наукові центри, зокрема науково-дослідні групи М. Портера, І. Ансоффа (США), А. Гутмана (Канада), Дж. Данінга (Великобританія), праці А. Богданова, О. Амоші, В. Андріанова, С. Аптекаря, Б. Буркинського, І. Герчикової, Г. Губерної та ін.

ПАТ є найпотужнішим виробником молочної продукції під ТМ «Волошкове поле» в Черкаській області. Підприємство, технічно пристосоване для виробництва молочної продукції високої якості в більших обсягах і широкому асортименті.

Широта асортименту ТМ "Волошкове поле" – 10 асортиментних груп товарів, а глибина 58 асортиментних одиниць. Асортимент постійно поповнюється за рахунок нових товарів або вдосконалення існуючих. Також підприємство диференціює виробництво молока, кефіру та сметани.

За допомогою даних розраховано спеціалізацію підприємства – це виробництво молока, сметани та масла. Загалом виручка від реалізації продукції ПАТ «Юрія» збільшилась у 2,2 рази у 2017р. по відношенню до 2015р.

Обсяги виробництва молока та масла збільшилися на 13% та 23%, відповідно 2017 року, по відношенню до 2015 року. Обсяги виробництва такої продукції, як йогурт, сметана та сир кисломолочний, мають тенденцію до зменшення (на 20,8%; 22,9% та 10,4% відповідно).

Спостерігається динаміка до збільшення їх рівня за всіма видами продукції. Найбільше зростання цін відбувалося на масло (у 2,8 рази), на молоко (у 2,5 рази). Незначно змінились ціни на йогурт, сметану та сир кисломолочний. Основною причиною зростання цін є збільшення витрат на сировину та енергоносії.

В основному попит на всі види продукції є нееластичними, окрім попиту на масло та сметану в 2017 році, порівняно з 2016 роком.

Виручка від реалізації продукції 2017 року збільшилась у 2,1 рази, відносно до 2015 року.

Аналіз підприємства за допомогою бенчмаркінгу показав, що собівартість продукції знаходиться на середньому рівні серед конкурентів. Рекомендується посилити маркетингові переваги для збільшення конкурентної позиції, порівняно з іншими підприємствами. Рівень цін також знаходиться на середньому рівні. Підприємству рекомендується збільшити ринкову силу.

ПАТ «Юрія» має декілька шляхів зміцнення конкурентної позиції. А саме: вихід на новий ринок – експорт продукції; виробництво нового виду продукції – морозиво; посилення засобів комунікаційної політики. Якщо ПАТ «Юрія» врахує всі запропоновані заходи, то зможе набагато підвищити прибуток та рентабельність підприємства.

МІСЦЕ МАРЖИНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті розкриваються зміст, значення та основні категорії системи «витрати – випуск – прибуток», визначаються сутність і алгоритм розрахунку показників методики маржинального аналізу, а також тлумачаться поняття точки беззбитковості та зони безпеки.

Велику роль в обґрунтуванні управлінських рішень у бізнесі відіграє маржинальний аналіз, методика якого базується на вивченні співвідношення між трьома групами показників «витрати - обсяг виробництва (реалізації) – прибуток» - і прогнозування критичної і оптимальної величини кожного з цих показників при заданому значенні інших. Даний метод управлінських розрахунків називають ще аналізом беззбитковості або сприяння доходу.

В основу цієї методики покладено розподіл операційних витрат в залежності від зміни обсягу діяльності підприємства на змінні і постійні витрати і використання граничних величин. Граничні (додаткові, маржинальні) величини показують характер і швидкість зміни середніх питомих величин. Їх розраховують як різницю попередніх і наступних середніх питомих величин, пов'язаних з виробництвом додаткової одиниці продукції. У підсумку маржинальний аналіз дозволяє встановити, як змінюється середній рівень питомих показників при збільшенні (зниженні) обсягу виробництва продукції на одиницю.

Використання даної методики дозволяє більш точно обчислити вплив факторів на зміну суми прибутку і рівня рентабельності та на цій основі більш ефективно управляти процесом формування і прогнозування фінансових результатів; визначити критичний рівень обсягу виробництва (реалізації),

постійних витрат, ціни при заданій величині відповідних факторів; становити зону безпеки (зону беззбитковості) підприємства; обчислити необхідний обсяг продажів для отримання заданої величини прибутку; обґрунтувати найбільш оптимальний варіант управлінських рішень, що стосуються зміни виробничої потужності, асортименту продукції, цінової політики, варіантів обладнання, технології виробництва, придбання комплектуючих деталей та інші з метою мінімізації витрат і збільшення прибутку.

Метою будь-якої підприємницької діяльності є одержання прибутку. У ній концентрується ефект всієї господарської діяльності підприємства. Прибуток є основним власним внутрішнім фінансовим джерелом для розвитку підприємства на принципах самофінансування. Таким чином, система «витрати - випуск - прибуток» дозволяє виявити роль окремих факторів (обсягу виробництва, витрат, ціни та норми рентабельності) у формуванні прибутку і за рахунок цього забезпечити ефективне управління цим процесом. Пов'язуючи ці два орієнтири можна сказати, що маржинальний аналіз являє собою простий і ефективний механізм управління (планування, оптимізації) прибутком, на основі взаємозв'язку зазначених факторів.

Механізм управління формуванням суми прибутку підприємства з використанням системи «витрати - випуск - прибуток» побудований на її залежності («чутливості») від таких основних факторів: обсягу реалізації товарів у вартісному та натуральному вираженні; суми та рівня чистого доходу (чистої виручки від реалізації продукції, робіт і послуг); суми та рівня змінних витрат підприємства; суми постійних витрат підприємства; співвідношення постійних і змінних витрат; суми податкових платежів, здійснюваних за рахунок прибутку. Ці показники можуть розглядатися як основні фактори формування прибутку підприємства, впливаючи на які можна одержати необхідні результати.

Ще одним завданням, розв'язуваним з використання системи «витрати-випуск-прибуток» є підвищення гнучкості фінансових планів шляхом урахування можливих змін: у витратах матеріалів, праці, накладних витратах,

реалізаційних цін, в обсягах реалізації. Це істотно знижує фінансовий ризик в діяльності господарюючого суб'єкта.

Таким чином, можна зробити висновок, що система «витрати - випуск - прибуток» грає велику роль в аналізі і плануванні результатів діяльності підприємства. Заснована дана система на ряді положень, до яких відноситься поділ витрат господарюючого суб'єкта на постійні та змінні, обчислення маржинальних (граничних) величин доходу і прийняття рівності обсягів реалізації та виробництва. У відповідності з цією системою під постійними витратами розуміють ті витрати підприємства, які не залежать від обсягів виробництва підприємства. Під змінними - витрати підприємства, які змінюються разом зі зміною обсягів реалізації.

Механізм системи «витрати - випуск - прибуток» побудований на залежності прибутку підприємства, як основного цільового орієнтиру діяльності підприємства, від ряду факторів, до яких відносяться: обсяг реалізації, сума витрат підприємства, величини співвідношення постійних і змінних витрат, ціни продукції, рівня оподаткування, попиту на продукцію.

Точка беззбитковості відображає той обсяг виробництва (реалізації), при якому підприємство не має ні прибутку, ні збитків. Беззбитковий обсяг реалізації визначається відношенням величини постійних витрат підприємства до різниці між ціною одиниці продукції та змінними витратами на одиницю продукції. При цьому точка беззбитковості може мати як вартісне вимірювання, так і кількісне.

Запас міцності - величина, на яку підприємство може знизити величину виручки від реалізації при несприятливих умовах ринку та діяльність його при цьому буде залишатися прибутковою.

Аналіз беззбитковості має обмеження в застосуванні, що складається в часовому проміжку, тобто він може проводитися тільки на короткому періоді, коли залишаються без зміни суми постійних витрат і змінних на одиницю продукції. Для аналізу беззбитковості в тривалій перспективі необхідно проводити поділ періоду часу на короткі інтервали.

УДК:338.45:664

Євпадченко К., ІІПТ

Завадських Г. М., к.е.н., доцент

ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан харчової промисловості України, розглянуто особливості впливу різних чинників на її розвиток

Харчова промисловість — сукупність галузей промисловості, що постачають продукти харчування, мило, тютюнові, парфумерно-косметичні вироби та ін. Харчова промисловість охоплює три основні групи галузей: харчосмакову, м'ясо — молочну й рибну. Вона об'єднує понад 40 підгалузей і виробництв, що поділяються на добувні (рибна, соляна, виробництво мінеральних вод, переробка дикорослих культур) та обробні. З-поміж галузей вирізняються ті, що виробляють готові харчові продукти, безпосередньо споживані населенням, та галузі (скажімо, борошномельна, олійно-жирова), які виробляють продукцію, що зазнає подальшої переробки і водночас може бути предметом особистого споживання.

Використовуючи сировину рослинного і тваринного походження, харчова промисловість є тісно пов'язаною з сільським, рибним, китобійним та іншими промислами. Особливе значення має зв'язок із сільським господарством. Підприємства борошномельної промисловості зосереджені у великих містах (Києві, Одесі, Харкові, Дніпропетровську та ін.), тобто орієнтуються на споживача і транспортні шляхи. Борошно використовують у хлібопекарській, макаронній, кондитерській галузях, на розміщення яких також вирішальний вплив має споживач. Важливе місце у комплексі харчової індустрії посідає цукрова промисловість. В Україні сформувався один з найбільших у світі районів виробництва і переробки цукрових буряків. Підприємства цукрової промисловості розміщені переважно в лісостеповій зоні й суміжних з нею північних степових районах. На початок 1990-х років було

понад 190 цукрових заводів. Зараз діє близько 130. Найбільша кількість підприємств цукрової промисловості у Вінницькій, Хмельницькій, Черкаській і Полтавській областях.

Олійно-жирова промисловість виробляє і переробляє рослинні жири та пов'язані з ними продукти. Близько 90 % олії отримують із соняшнику. З 1 кг насіння можна отримати близько 400 г олії. Тому підприємства галузі розміщені, в основному, у районах вирощування соняшнику. Найбільше їх у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській та Кіровоградській областях. Серед підприємств галузі близько 30 олійно-жирових комбінатів і заводів, а також понад 400 цехів.

М'ясна промисловість забезпечує населення м'ясом, напівфабрикатами, готовими виробами. За вартістю виробленої продукції ця галузь посідає перше місце в харчовій промисловості. У великих містах розміщені м'ясокомбінати, у яких комплексно переробляють продукцію тваринництва. Однак необхідно більше наближати підприємства до районів розвинутого тваринництва, щоб уникнути далеких перевезень живих тварин.

Молочна промисловість виробляє масло, сир, молочні консерви, сухе, жирне і знежирене молоко. За вартістю продукції в харчовій промисловості України вона посідає третє місце після м'ясної та цукрової. Підприємства, які спеціалізуються на випуску фасованого молока, сметани, вершків, розміщені переважно в містах, а виробництво масла, сиру, консервованого молока має сировинну орієнтацію.

Рибна промисловість переробляє, передусім, морську й океанічну рибу, а також частково — річкову. Сировинною базою для рибної промисловості є середня та південна Атлантика, Індійський океан та південно-східна частина Тихого океану, Азовсько-Чорноморський басейн, внутрішні водойми. Переробка риби здійснюється на судах-заводах, а також на рибопереробних комбінатах у великих портових містах.

Спиртова промисловість виробляє етиловий (винний) спирт-сирець і спирт-ректифікат з харчової сировини (зерна, картоплі, меляси тощо). Спирт

застосовують у лікерно-горілчаному виробництві, для зміцнення вин, у парфумерно-косметичній і кондитерській промисловості, для виготовлення оцту, а також у вітамінному виробництві, у медицині й техніці. На спиртових заводах одержують хлібопекарські й кормові дріжджі, рідку вуглекислоту, кормові вітаміни тощо.

Харчова промисловість за останнє десятиліття була суттєво реконструйована, оновлена, досягла значної різноманітності асортименту продукції, досить високої якості багатьох її видів. Зараз важливим питанням подальшого розвитку провідних галузей є розширення зовнішнього ринку збуту продукції. Із метою пов'язання цих проблем необхідно провести реконструкцію і технологічну модернізацію виробничих потужностей підприємств харчової і особливо машинобудування, яке випускає устаткування для харчової промисловості, сільськогосподарського машинобудування, виробничої інфраструктури.

УДК 334.7:65.012.34

Зіняк О.Р., 31 ПТ

Лисак О.І., к.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті висвітлено основні проблеми ціноутворення на підприємстві та окреслено основні напрями політики ціноутворення.

Ціноутворення - це процес встановлення (формування) ціни на товари, роботи, послуги. В свою чергу ціна – це кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець – купити одиницю товару. Ні для кого не секрет, що цінова політика вітчизняних підприємств доволі часто здійснюється безсистемно та некваліфіковано. Будуючи систему ціноутворення на підприємстві, необхідно

звернути увагу на такі поняття, як пропозиція, попит, витрати і розуміти вплив інших макрочинників та їх співвідношення між собою.

Отже, проблеми ціноутворення завжди є актуальними як для зарубіжних, так і для вітчизняних підприємств. Планування і встановлення ціни на підприємстві в деякій мірі впливає на систему організації бухгалтерського обліку. Аналіз наукової літератури показує, що проблема сучасного ціноутворення є предметом численних наукових досліджень, які відображають різні її аспекти. Зокрема, проблеми розвитку процесу ціноутворення історично знайшли відображення у працях класиків економічної науки А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, А. Маршалла, Дж. М. Кейнса, Дж. К. Гелбрейта. Висвітленню проблем теорії та практики сучасного ціноутворення присвячені дослідження В. М. Гальперіна, В. Є. Єсіпова, І. А. Срухимовича, І. В. Ліпсіца, А. Д. Чудакова, Л. О. Шкварчук.

В умовах ринку прийняття цінових рішень на підприємстві ускладнюється, що може бути пов'язано з існуванням ряду проблем у сфері цінової політики. До основних проблем належать: відсутність стратегічного підходу в ціноутворенні; недосконалість інформаційного забезпечення процесу ціноутворення; нестабільність законодавчої бази; відсутність (або недієвість) маркетингових досліджень як основи для прийняття цінових рішень; низький рівень оцінки факторів ціноутворення; відсутність комплексної оцінки цінової чутливості споживачів; ігнорування моніторингу цін конкурентів у процесі розробки цінової політики; необґрунтований вибір цілей ціноутворення; брак кваліфікованих кадрів, що володіють сучасною методологією ціноутворення; відсутність єдиного підходу до механізму ціноутворення на підприємствах; використання затратного підходу в ціноутворенні; несвоєчасність та недієвість заходів щодо коригування цін; відсутність зв'язку ціни з іншими елементами комплексу маркетингу.

Існуючі в даний час проблеми у сфері ціноутворення знижують як ефективність діяльності підприємств у цілому, так і дієвість цінової політики підприємств зокрема. В свою чергу, це обумовлює необхідність пошуку й

утвердження нового підходу до процесу формування цінової політики підприємств. Найбільш поширеною позицією вчених є розгляд процесу формування цінової політики з погляду багатоетапного підходу. При цьому різні автори підходять до визначення кількості, послідовності та змісту етапів цінової політики по різному. Однією з основних проблем в галузі цінової політики вітчизняних підприємств є недосконалість її інформаційного забезпечення. Водночас, систематичний збір і аналіз інформації виступають необхідною умовою прийняття оптимальних рішень з цін.

Таким чином, проведений аналіз проблеми підвищення ефективності ціноутворення в Україні дозволяє узагальнити ряд висновків:

1. Процеси роздержавлення, розподілу капіталів, лібералізації цін довели неадекватність самопідтримки, самостимулювання, саморегулювання вільного ринку.

2. Економічна роль держави полягає в створенні інституційного поля ефективного ціноутворення.

3. Реформування податкової системи в Україні сприяло б підвищенню ефективності ціноутворення.

4. Зниження ставок кредитування й оподаткування прибутків банків у частині інвестиційного та житлового кредитування сприяли б підвищенню ділової активності та розв'язанню проблеми доступного житла.

5. З метою підвищення ефективності національного ціноутворення в Україні, забезпечення інтересів виробників і споживачів доцільно розробити й законодавчо прийняти національну цінову стратегію.

6. Результати дослідження можуть бути використані в подальшому вивченні проблем підвищення ефективності ціноутворення, зокрема обґрунтування методологічних основ, модернізації механізму формування цін стратегічних та соціально значущих галузей економіки, які потребують державної підтримки.

ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

В роботі опрацьовано науково-теоретичні та практичні напрями становлення сімейних фермерських господарств.

У процесі ринкових перетворень в економіці України аграрний сектор поповнився значною кількістю агроформувань різних типів господарювання. Серед них вагоме місце сьогодні посідають аграрні господарства сімейного типу, найпростішою формою яких є особисті селянські господарства. Особисті селянські господарства функціонують в умовах адаптації цих форм господарювання до не завжди сприятливих ринкових умов. Зменшення поголів'я тварин, порушення селекційно-племінних основ розвитку галузі, нераціональне використання кормів, зниження продуктивності, збільшення затрат праці, відсутність паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, недостатній рівень державної підтримки тваринництва зумовили збільшення тривалості виробничого циклу галузі, значні перевитрати сировинних, матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів та уповільнення оборотності капіталу.

. Різні аспекти проблем функціонування та розвитку особистих селянських господарств вивчали І. Ф. Баланюк, П. С. Березівський, О. А. Біттер, О. Д. Гудзинський, О. І. Дем'янчук, В. К. Збарський, О. О. Комліченко, С. В. Кальченко, В. В. Липчук, Л. Г. Ліпич, М. Й. Малік, Л. І. Михайлова, С. М. Онисько, О. М. Онищенко, І. В. Прокопа, П. Т. Саблук, Л. Д. Тулуш, Т. І. Яворська та ін.

Світовий досвід показує, що основу аграрного сектору країн з розвинутою ринковою економікою становлять сімейні ферми. Результати дослідження,

проведеного в 96 країнах світу, говорять про те, що з понад 680 млн ферм більше 598 млн належать саме сім'ям. На сімейні ферми припадає майже 65 % виробленої сільськогосподарської продукції. Такі господарства обробляють значну частку сільськогосподарських земель у світі: 83 % – у Північній і Центральній Америці, 68 % – у Європі, 85 % – в Азії, 62 % – в Африці.

Особисті селянські господарства в Україні є формою функціонування домогосподарств. Станом на 1 січня 2017 року в Україні налічувалося 4,1 млн таких господарств. У 2017 році ними було вирощено 98,1 % картоплі, 85,5 % овочів, 83,7 % плодів і ягід, 22,6 % зерна, 13,4 % соняшнику. Серед видів продукції тваринництва господарствами населення було вироблено 36,9 % м'яса у забійній вазі, 46,1 % яєць, 73,1 % молока, 87,0 % вовни, 98,7 % меду. У Запорізькій області станом на 1 лютого 2017 р. частка господарств населення в загальному обсязі виробництва продукції тваринництва становила 48 %, а на 1 січня 2018 р. – 65 % [1]. Тобто, де-факто більшість із них і сьогодні вже є сімейними фермерськими господарствами. Але де-юре вони залишаються господарствами населення, тому що не мають юридичного статусу як виробників сільськогосподарської продукції.

Одним із перспективних напрямів становлення сімейних фермерських господарств є законодавче їх трактування як форми підприємницької діяльності. За останнім законопроектом № 1599 «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» встановлюється, що фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства. Таке господарство підлягає державній реєстрації як юридична особа або фізична особа – підприємець [2]. Згідно Закону України "Про фермерське господарство"

щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств, фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону.

Для підвищення правового, податкового, соціального статусу сімейних фермерських господарств на рівень, не нижчий за інші категорії сільськогосподарських товаровиробників, 15 серпня 2018 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств». Законом передбачено забезпечити можливість для мешканців села легалізувати свою діяльність у формі підприємницької діяльності для фізичних осіб-підприємців, які організували фермерське господарство, в тому числі сімейне. Їм надано можливість бути платниками єдиного податку четвертої групи, який раніше мали право платити тільки сільськогосподарські товаровиробники – юридичні особи. При цьому дана можливість може бути реалізована за умови відповідності сімейного фермерського господарства сукупності таких критеріїв:

- здійснення діяльності виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону «Про фермерське господарство»;
- зайняття виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою та постачанням;
- здійснення господарської діяльності (крім постачання) за місцем податкової адреси;
- не використання праці найманих осіб;
- членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени сім'ї цієї особи;
- площа сільськогосподарських угідь у власності та/або користуванні, земель водного фонду у користуванні членів фермерського господарства становить не менш як 2 гектари, але не більш як 20 гектарів.

Проте, крім законодавчого визначення, становлення сімейного фермерства в Україні можливе при вирішенні цілої низки проблем, основними з яких є:

- низька конкурентоспроможність для ринку переробки: сформувати товарну партію в індустріальній кількості та якості товару майже неможливо;
- логістичні затрати на збір продукції від малих фермерів вищі ніж від крупних ферм.
- нестача спеціальних технічних знань та знань ринку;
- реалізація більшості продукції на свіжому ринку іде через посередників, які не мають до фермерів жодного відношення.

Основою створення сімейних фермерських господарств у сучасних умовах, на нашу думку, є високотоварні особисті селянські господарства. Проте, без стимулювання набуття ними статусу офіційного виробника сільськогосподарської продукції, досягти вагомого прориву у створенні сімейних фермерських господарств не вдасться. Тому важливим завданням державної аграрної політики має стати формування достатніх фінансових стимулів для добровільної трансформації суб'єктів, що займаються товарним сільськогосподарським виробництвом у статусі господарств населення, у підприємницькі одиниці.

УДК 311.17:331.215

Комарова К., 21 ФБ

Педченко Г.П., к.е.н., доцент

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ТА СТАН ЇЇ ВИПЛАТИ В УКРАЇНІ

У даній статті розглянуто основні відмінності реальної та номінальної середньої заробітної плати. Проведено аналіз та виявлено найбільш оплачувані види діяльності та області, де громадяни отримують найвищу заробітну плату.

Протягом I півріччя 2018р., як і в попередні роки, зберігалася тенденція зростання рівня заробітної плати. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника в червні 2018р. порівняно з відповідним періодом 2017р. зросла на 24,2% і становила 9141 грн, що у 2,5 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (3723 грн). Динаміку номінальної заробітної плати найманих працівників у I півріччі 2015–2017 рр. характеризують дані, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати найманих працівників у I півріччі 2015–2017 рр.

Термін	Нараховано в середньому		
	за місяць штатному працівнику		за відпрацьовану годину, грн
	грн	у % до відповідного періоду попереднього року	
I півріччя 2015р.	3871	115,0	28,95
I півріччя 2016р.	4839	125,0	34,83
I півріччя 2017р.	6638	137,2	47,74
I півріччя 2018р	9141	113,0	55,36

Заробітна плата працівників окремих галузей бюджетної сфери залишається нижчою, ніж середня в економіці. Так, в освіті це – 8553 гривень, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 6194 гривень.

Також значно нижчою була заробітна плата працівників поштової та кур'єрської діяльності, тимчасового розміщування й організації харчування, охорони здоров'я, водопостачання; каналізації, поводження з відходами, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури.

Зокрема, за інформацією Державної служби статистики України, найвищі зарплати отримують працівники авіаційної галузі – понад 31,7 тисяч гривень на місяць. Другою за розміром грошової винагороди є фінансова

галузь. Там зарплата складає 17 635 гривень за місяць. При цьому, за місяць розмір зарплати у фінансистів зріс одразу на 22,6%. Закриває трійку лідерів ІТ галузь. Так, за інформацією Держстату, її працівники отримують 13,8 тисяч гривень. Диференціація розмірів заробітної плати за видами економічної діяльності є головним чинником міжрегіональних відмінностей.

Також, за даними статистики, найвищі зарплати в Україні отримують кияни – в середньому 13,4 тисяч гривень на місяць. Найнижча ж середньомісячна зарплата у Тернопільській області – менше 6,4 тисяч гривень на місяць.

Нарахований фонд оплати праці штатних працівників у І півріччі п.р. становив 398 млрд.грн. У структурі фонду оплати праці 57,9% становив фонд основної заробітної плати (оплата за тарифними ставками та посадовими окладами), 35,8% – фонд додаткової заробітної плати. Основними складовими останнього були доплати та надбавки до тарифних ставок і посадових окладів та премії за виробничі результати. Питома вага інших заохочувальних і компенсаційних виплат (матеріальна допомога, соціальні пільги тощо) залишилася незначною та становила 6,3 % фонду оплати праці.

Серед працівників, які в червні 2018р. відпрацювали 50% і більше робочого часу (5,2 млн. осіб), 1,9 млн. осіб, або 2,5%, мали нарахування в межах мінімальної заробітної плати, що діяла в червні 2018р. (3723 грн).

Найбільша частка працівників з нарахуваннями в межах мінімальної заробітної плати в червні п.р. спостерігалась у видах діяльності з низьким рівнем середньої заробітної плати: охороні здоров'я та надання соціальної допомоги (44,3%), у сфері творчості, мистецтва та розваг (38,8%), освіти (41,5%).

Як показує графік з динамікою зміни індексів інфляції та реальної зарплати в Україні, після 2014 року ці індекси рішуче розійшлися в різні боки (рис. 1), хоча в нормі індекс реальної зарплати повинен коливатися в межах, близьких до 100%.

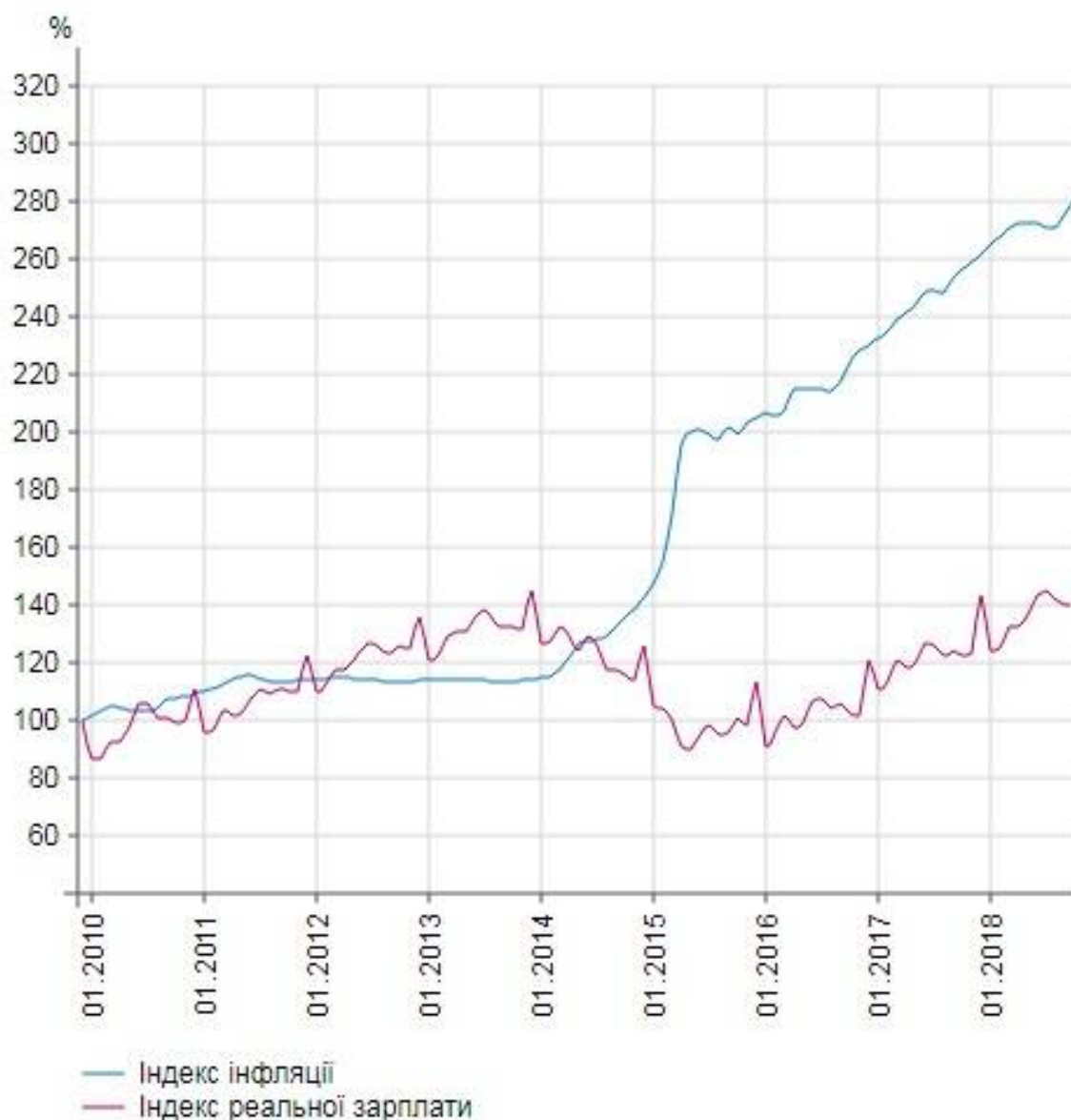

Рис. 1. Глобальний графік динаміки зміни індексів інфляції та реальної зарплати в Україні за останні роки (зростаючим підсумком):

Загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати протягом січня–червня п.р. постійно зростала і на початок липня цей показник складав 2560,9 млн.грн.

У висновку можна зазначити, що реальна та номінальна заробітна плата має суттєві та чутливі відмінності. Багато областей мають зарплату нижчу, ніж середня зарплата по Україні.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ СИРУ В УКРАЇНІ

Проведено дослідження сучасного ринку сиру в Україні. Розглянуто основні тенденції, які найближчими роками домінуватимуть на ньому.

Сир - один з найбільш поживних і калорійних харчових продуктів. Поживна цінність його обумовлена високою концентрацією білка і жиру, наявністю незамінних амінокислот, вітамінів, солей кальцію і фосфору, необхідних для нормального розвитку організму людини. Сир корисний для людей будь-якого віку і особливо для дітей.

Найбільшим виробником сиру у світі є Сполучені Штати Америки. Значну популярність сир має серед споживачів Франції - там на душу одного мешканця припадає 23 кг на рік. Далі Італія - 22,9 кг, Німеччина - 15,2 кг, Польща - 13,0 кг. Водночас населення Японії споживає лише 2 кг сиру на рік. За чотири роки український ринок сиру кардинально змінився. Але, на відміну від змін періоду 2014-2016 років, останнім часом на ринку відзначається певна стабілізація. Експерти вважають, що кризу українського сироварного бізнесу вже подолано, а перспектива його успішного розвитку цілком імовірна.

Головні зміни на ринку твердих сирів відбувалися в структурі експорту, так як закриття російського ринку для української молочної продукції в кілька разів зменшило обсяг експорту. Російський ринок був головним ринком для збуту продукції в 2013-2014 роках, на нього приходилось більше ніж 80% ринку експорту твердих сирів.

Втрата найбільшого російського ринку змусила багатьох виробників скоротити виробництво твердих сирів. В наступний період 2015- 1 кв. 2017 року українським виробникам не вдалося наростити попередні обсяги ринку, не дивлячись на те, що істотно розширилася географія поставок твердих сирів.

Згідно з даними Державної митної служби, у 2017 році було експортовано сирів з України в обсязі 9,072 тис. т. Головними експортерами сирів з України в 2017 р. були: «Кома Експорт», «Клуб Сиру», «Бель Шостка Україна», «Лакталіс Україна», «Мілкіленд Інтермаркет». Їх загальна частка експорту складає 73%. Найнижчими обсяг експорту українських сирів за 2017 рік був у січні - 0,315 тис.т, найвищим - у вересні (0,944 тис. т).

Лідерами у закупівлі українського сиру в 2017 р, стали Казахстан, куди відправили 3,734 тис. т на \$15,7 млн, Молдова - 2,590 тис. т (\$7,640 млн) та Єгипет - 0,989 тис. т на \$3,643 млн.

Українські сировари зараз повинні орієнтуватися, перш за все, на внутрішній ринок. В умовах слабкого купівельного попиту нарощувати продажі можна тільки за рахунок частки конкурентів, що дуже непросто. Необхідно постійно інвестувати у виробництво і маркетинг. Загалом, в умовах, що склалися, у всіх починаннях сировари обов'язково повинні намагатися бути на крок попереду від конкурентів, бо не всі нинішні оператори зможуть працювати вже в наступному році.

Останнім часом на українському ринку сиру відбувалася консолідація виробників, що призвело до того, що десятеро найбільших виробників виготовляє 65–70 % твердого сиру. Ринок майже сформувався і надалі його розвиток залежатиме від розширення асортименту, підтримки та просування вже наявних брендів та брендингу вітчизняних марок сиру. До речі, упаковка сиру та її дизайн є саме тими елементами, удосконалення яких на часі для українських виробників твердого сиру. Якщо згадати часи 25–30-річної давнини, то можна відмітити, що тоді фасованого та заздалегідь упакованого на виробництві або в магазині сиру в Україні не було.

Згідно з даними Державної служби статистики України за період дослідження обсяг продажу сиру сичужного, плавленого та кисломолочного в роздрібній торгівлі в вартісному вимірі збільшився на 4009 млн.грн. Доля сиру сичужного, плавленого та кисломолочного в асортиментній структурі роздрібного продажу незначна, та за період дослідження збільшилася з 1,2 до 1,6%. Але, обсяги реалізації цих сирів за останні роки поступово

скорочуються. Якщо в 2013 році було реалізовано в роздрібному продажі 968351 ц сиру сичужного, плавленого та кисломолочного, то вже в 2017 році обсяг реалізації скоротився до рівня 765821 ц. Зменшення обсягу реалізованих сирів склало 202530,2 ц або на 26,44 %

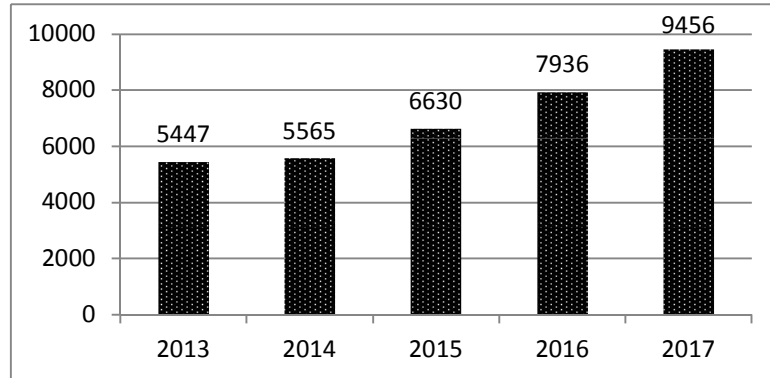

Рис 1. Динаміка обсягу роздрібного продажу сиру сичужного, плавленого та кисломолочного, млн.грн.

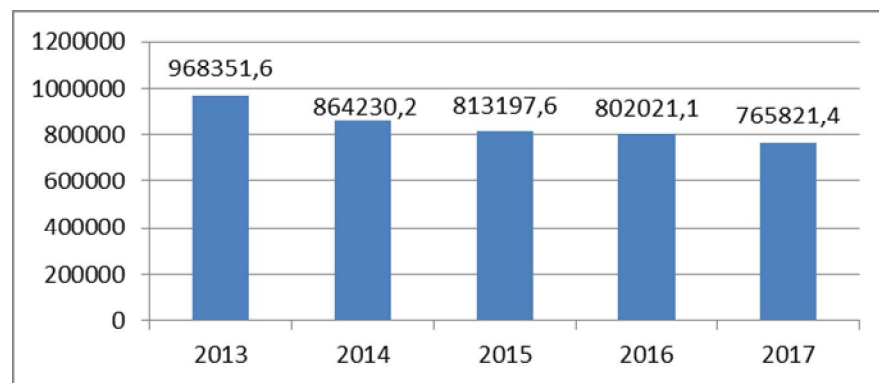

Рис 2. Динаміка обсягу роздрібного продажу сиру сичужного, плавленого та кисломолочного, ц.

В результаті дослідження, було встановлено, що за досліджуваний період в Україні спостерігалось стабільне споживання сирів на внутрішньому ринку, не дивлячись на зміни цін, на тверді сири. Так, не дивлячись на істотне зниження обсягів виробництва сиру в Україні, обсяг ринку збільшився на 10%. Істотно не змінилася доля твердого сиру в структурі сирів, тверді сири займають більшу частину виробництва (93,4 %). В структурі виробництва сирів на долю м'яких сирів приходиться 3,4 %, на розсільні 3,2 %. За досліджуваний період доля твердого сиру в структурі споживання молочних продуктів знизилася на 2%.

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

В статті розглянуті поняття процесу мотивації, засоби спонукання персоналу. Наведені основні компоненти системи мотивації на підприємстві

У сучасному світі мотивація працюючих стає основним засобом спонукання персоналу до вирішення поставлених перед організацією завдань. Від ефективної системи мотивації залежить не тільки підвищення соціальної і творчої активності конкретних працівників, а й кінцеві результати діяльності підприємств різних форм власності та сфер діяльності. Дані обставини обумовлюють актуальність теми дослідження.

Криза систем мотивування привела до створення сучасних концепцій мотивації, які вбирають у себе непорушні постулати класичних теорій, адаптуючи їх до сучасної дійсності, і привносять принципово нове розуміння механізмів формування трудової мотивації персоналу в ХХІ ст.

Сучасні системи мотивації відповідають наступним вимогам:

1. спираються на класичні постулати теорій мотивації;
2. враховують індивідуальні особливості особистості;
3. застосовні до сучасної дійсності.

У загальному розумінні, мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій. Ці сили можуть мати як зовнішнє, так і внутрішнє походження і змушувати людину свідомо чи несвідомо робити ті чи інші вчинки. Жодна система керування не стане ефективно функціонувати, якщо не буде розроблена ефективна модель мотивації.

Практика показує, що найбільші компанії пропонують своїм співробітникам можливість задоволення вищих потреб. Пояснюється це тим, що специфіка управління таких компаній полягає не у відстеженні та контролі

трудових процесів, а спрямована на максимізацію результатів. Коли люди самі ставлять собі завдання, самі обирають режим їх виконання і у них є все для роботи і для відпочинку в конкретному "офісі", їх дуже складно буде відірвати від цієї роботи. Тому в кризовий момент не виникає бажання покинути компанію, виникає бажання прийняти цей виклик і впоратися з ним.

Модель "Мотиваційного комплексу трудової діяльності" заснована на виявленні мотивів трудової діяльності, що є розвитком змістовного підходу до мотивації. Крім того, модель включає в себе опис самого мотиваційного процесу і передбачає можливість прогнозу трудової поведінки, що в свою чергу актуалізує класичний процесуальний підхід.

Відповідно до даної теорії всі мотиви, що діють на працівника, в цілому можна звести до п'яти основних груп:

1) придбання (MA) - засновані на природному бажанні людини отримувати за виконану роботу певну винагороду.

2) задоволення (ME) - позначаються на виборі людиною такого виду діяльності, який приносив би йому позитивні емоції як у процесі праці, так і при досягненні певних результатів трудової діяльності.

3) безпеки (MS) - ґрунтуються на прагненні людини уникнути покарання.

4) підпорядкування (MD) – працівник прагне виконувати трудову діяльність відповідно до соціальними нормами, рольовими приписами, прийнятими в даному колективі.

5) енергозбереження (MP) - включаються при виборі з варіантів з іншими рівними умовами такого виду діяльності, який потребуватиме мінімальних витрат енергії.

Розглянуті групи мотивів з теорії мотиваційного комплексу не відокремлені один від одного, а перебувають у рівноправній взаємозв'язку певним чином. При застосуванні мотиваційного комплексу, на думку автора даної теорії, слід дотримуватися наступних принципів стимулювання праці:

- разове застосування будь-якого стимулу дасть разовий, короткочасний результативний ефект: даний принцип означає, що для отримання

довгострокового ефекту необхідно постійно оновлювати систему стимулювання, оскільки одноразовий вплив дає результат лише на короткочасний період, потім відбувається адаптація до даного зміни і дію стимулу знижується;

- не може бути створена оптимальна система стимулювання трудової діяльності, так як стимулювання - це постійно мінливий у часі процес, який не може бути представлений у вигляді жорстко фіксованої схеми.

Ринкова економіка, створюючи передумови для підвищення мотивації трудової діяльності, автоматично її не забезпечує. Шлях до ефективного управління людиною пролягає через розуміння її потреб, мотиваційних настанов. Аналізуючи існуючі методи і способи мотивації, а також сутність людського фактора, вивчаючи мотиви, які покладені в основу її діяльності, можна розробити ефективну систему форм і методів управління нею. На сьогодні не існує єдиної моделі мотивації трудової діяльності на виробництві, кожне підприємство самостійно обирає свої методи мотивації, враховуючи наявні можливості, передовий досвід, економічну ситуацію. Запровадження в комплексі заходів мотивації дозволяє підвищити ефективність виробництва і тим самим досягти найкращих результатів діяльності підприємства в цілому.

УДК 331.1

Корець К. А., 21 00

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті представлений огляд механізмів мотивації персоналу підприємств, на основі загальних характеристик представлений порівняльний аналіз механізмів мотивації персоналу українських підприємств і підприємств інших країн світу.

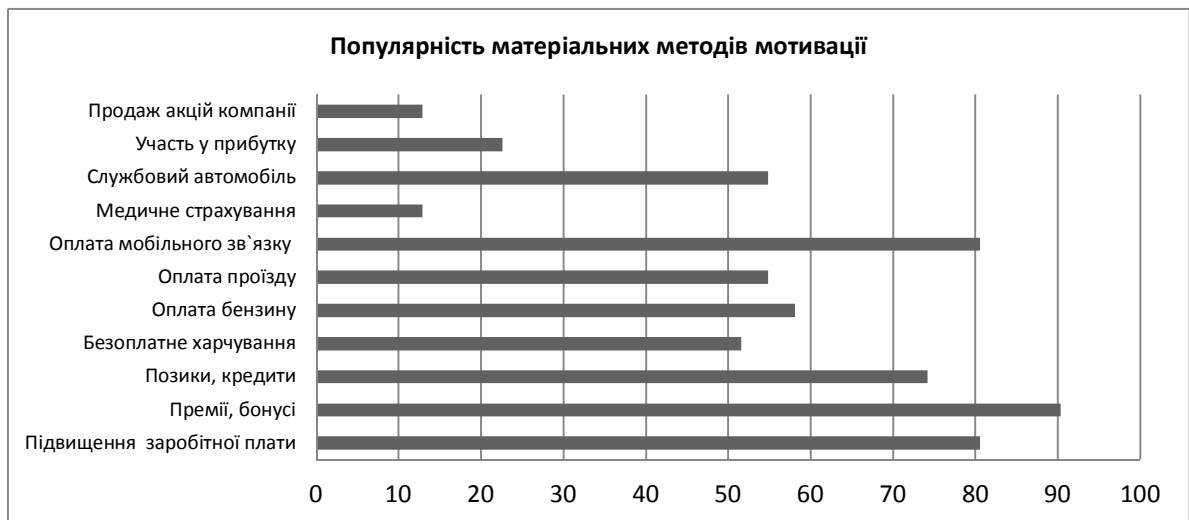
В умовах необхідного забезпечення конкурентного розвитку підприємств важливого значення набуває система мотивації праці. Мотивація завжди відігравала роль каталізатора в процесі управління персоналом та була стимулом для підвищення трудової та творчої активності.

Мотивація персоналу — це створення у співробітників внутрішнього стимулу до якісної та результативної трудової діяльності за допомогою різних прийомів. З цим поняттям часто ототожнюють поняття «Стимулювання», але це не одне те саме. Стимулювання — це застосування більш жорстких, категоричних заходів. Мотивація ж більш гнучка і багатогранна система.

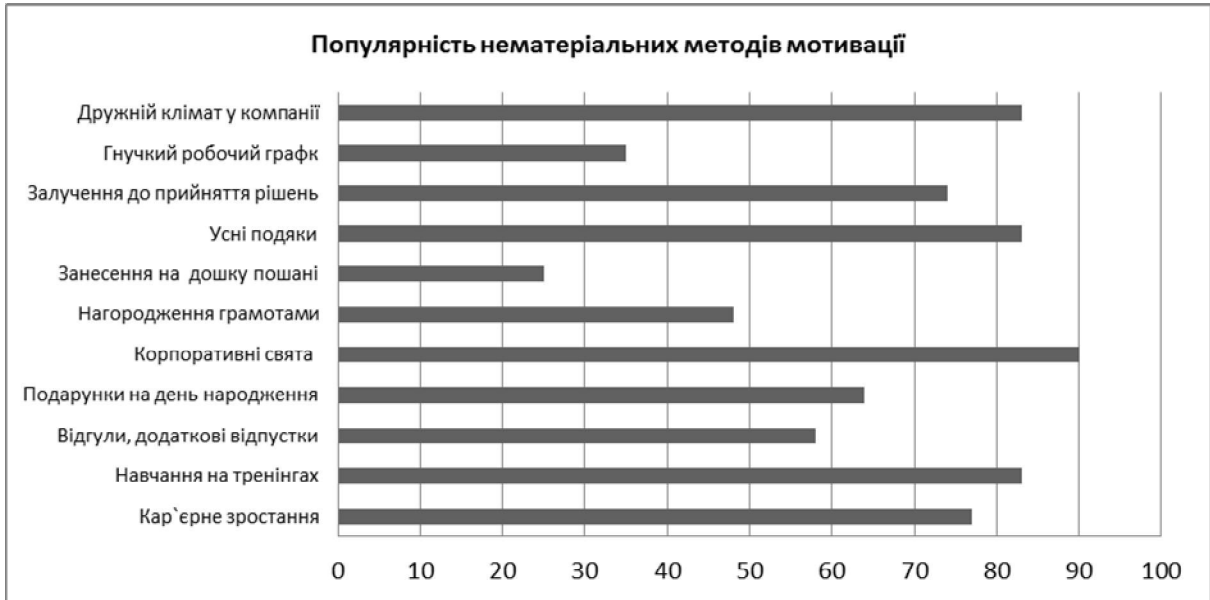
Трудова мотивація є імпульсом до свідомої діяльності працівників, яка спрямована на кращій результат. Отже ставлення до роботи працівників істотно залежить від ефективності функціонування механізму трудової мотивації.

На сьогоднішній день існує умовний поділ стимулів на матеріальні і нематеріальні.

Матеріальна мотивація реалізується через систему оплати праці, участі працівників у прибутках. Крім матеріального стимулювання цей вид мотивації передбачає і застосування матеріальних санкцій (при зниженні якості продукції, допущенні браку).

Нематеріальна мотивація в свою чергу поділяється на моральну та адміністративну мотивацію. Моральна мотивація передбачає використання системи оцінювання заслуг, ділових якостей працівників, виховання у них почуття гордості за свою фірму, відданості їй, відчуття необхідності, їхньої потреби на підприємстві.

Адміністративна мотивація ґрунтується на дисципліні праці, відповідальності працівника, використанні різних форм дисциплінарного покарання (зауваження, догана, звільнення з роботи) і дисциплінарні заохочення.

При цьому співвідношення цих стимулів значно відрізняється в залежності від компанії. Таким чином, на більшості фірм Західної Європи відбувається поступове скорочення частки матеріальних винагород і збільшується частка нематеріальних стимулів.

У той час як значна кількість підприємств і фірм Східної Європи характеризується тим, що політика керівників спрямована на скорочення в доходах сімей частки громадських фондів споживання і збільшення частки в доходах матеріальної винагороди.

Не дивлячись на те, що країни з розвиненою ринковою економікою приділяють значну увагу застосуванню сучасних методів матеріального і нематеріального стимулювання більшість українських підприємств, головним чином, використовують традиційні механізми матеріальної

мотивації персоналу, які базуються на матеріальних стимулах, що позбавляє значимості орієнтацію працівників на зростання продуктивності праці.

Для підтвердження усього зазначеного вище наведу слова справжнього професіонала своєї справи. «У більшості організацій роботодавці не мають найменшого уявлення про реальний рівень мотивації їхніх підлеглих. Без цього знання даний показник неможливо покращити». Це слова бакалавра Гарвардського університету, корпоративного консультанта і розробника навчальних програм для підвищення кваліфікації працівників компанії General Motors Александра Хаєма.

УДК 336.14:352

Куксова А.В., 21 ОО

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙ

В статті надається аналіз інноваційного процесу, розкрито основні теоретичні аспекти інноваційної діяльності як основи розвитку підприємства. Систематизовано й узагальнено наукові погляди на зміст і економічну суть інновацій та інноваційної діяльності. Розглянуто основні способи та методи активізації інноваційної діяльності підприємств.

Досвід розвинутих країн показує, що реалізація інноваційної політики залежить насамперед від ресурсів, які необхідно направляти на вирішення інноваційних завдань. Якщо в середньому витрати на фундаментальні дослідження прийняти за одиницю, то витрати на прикладні науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи перевищують їх у розвинутих країнах у 10 разів.

Стратегічною лінією країн - членів Європейського союзу (ЄС) в області інноваційної діяльності є концентрація фінансових ресурсів на ключових

напрямах, а саме: створення єдиної для всіх країн – членів ЄС бази даних, що акумулює й регламентує комплекс мінімально необхідних процедур і формальностей для створення інноваційних підприємств; підтримку малих і середніх підприємств із метою правового захисту від незаконного копіювання розроблених технологій або продукції, що випускається; створення механізму фінансової підтримки малих і середніх підприємств, надання їм допомоги в підготовці, реєстрації й підтримці патентів, з огляду на досвід роботи.

Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічного розвитку національних і європейських патентних бюро; удосконалювання системи фінансування інноваційної діяльності підприємств; уведення більш досконалого податкового механізму, що дає значні пільги підприємствам, які розробляють і випускають інноваційну продукцію; створення на підприємствах і в компаніях умов, що стимулюють підвищення освітнього рівня працівників.

Для досягнення поставленої мети необхідне вирішення основних завдань державної інноваційної політики:

1) вибір раціональних стратегій і пріоритетів розвитку інноваційної сфери з реалізацією в галузях промисловості критичних технологій і інноваційних проектів, що роблять вирішальний вплив на підвищення ефективності виробництва і конкурентоздатності продукції;

2) координація дій органів влади з метою розробки комплексного підходу до рішення задач інноваційного розвитку, ефективного функціонування інноваційної системи і реалізації державної інноваційної політики;

3) концентрація організаційних засобів і ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку інноваційної сфери з метою підвищення попиту промислового виробництва на науково-технічні досягнення, залучення вільного капіталу до фінансування проектів технологічного переозброєння промисловості;

4) збереження і розвиток виробничо-технологічного потенціалу, його використання для підтримки сучасного технологічного рівня і переходу до більш досконалих технологій;

5) створення системи підготовки і перепідготовки кадрів в області інноваційного підприємництва;

6) підтримка ведучих вчених, наукових колективів, педагогічних шкіл, здатних забезпечити високий рівень освіти, для ефективного ведення інноваційної діяльності;

7) створення в державі розвинутої системи міжнародної сертифікації, що спирається на міжнародні і гармонізовані національні стандарти;

8) забезпечення сприятливих економічних і фінансових умов для активізації інноваційної діяльності;

9) використання в реальному секторі економіки України інноваційних технологій і виробництв, що забезпечують випуск конкурентоздатної продукції, комп'ютерних інформаційних технологій і автоматизацію керування складними технологічними процесами.

Для рішення основних задач інноваційного розвитку повинні бути використані наступні переваги економіки України: природні ресурси, розвинута мінерально-сировинна база і транспортна інфраструктура; значний технологічний потенціал оборонних і суміжних із ними цивільних галузей промисловості; резерв виробничих потужностей випуску масової, достатньо дешевої продукції, здатної знайти збут на внутрішньому ринку, а також на ринках ряду країн, що розвиваються; значний науково-технологічний потенціал, велика кількість патентів, ноу-хау, висококваліфіковані наукові кадри; система вищої освіти світового рівня.

УДК:338.26

Мартинюк Н., студентка 21МБПТ

Завадських Г.М., к.е.н., доцент

СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто теоретичні аспекти та призначення бізнес-планування в Україні. Актуальність даної статті полягає в перевагах та необхідності здійснення бізнес-планування на підприємстві.

Бізнес-планування підприємницької діяльності є одним із найважливіших елементів, що забезпечують успішне ведення бізнесу. Оскільки створення плану діяльності забезпечує визначення мети, завдань та заходів підприємства, здійснення яких полегшує процес ведення діяльності та знижує рівень її ризикованості, то можна говорити про те, що жоден успішний підприємець вже не може обійтися без плану розвитку свого бізнесу.

Бізнес-планування здійснюється з метою отримання відповіді на такі питання: яких фінансових затрат вимагає реалізація певного проекту; який прибуток можна очікувати від його реалізації; в який термін окупляться затрати.

Бізнес-планування це – більше чим просто планування на перспективу, це процес безупинного планування, широкий діапазон якого відбиває новий спосіб мислення про майбутнє, новий образ підприємницького і виробничого життя.

Проблеми бізнес – планування викликають неабиякий інтерес у сучасних науковців, дослідженням даної проблеми займалися М.І. Андрушко, Б.В. Більський, Ю.Е. Губені, В.І. Дробот, А.П. Кисільов, А.В. Линенкота інші.

Планування діяльності сприяє вирішенню головного завдання будь-якого бізнесу - досягнення максимуму прибутку при мінімумі витрат – визначаючи найбільш вигідні джерела фінансування і раціональні напрямки витрачання коштів, забезпечуючи стійке положення підприємства на ринку.

Окрім основної мети, планування бізнесу забезпечує чимало переваг, зокрема:- спонукає до ретельного вивчення шляхів розвитку бізнесу та його подальших перспектив;- змушує чітко сформулювати цілі бізнесу та обґрунтувати способи їх досягнення;- дає можливість забезпечити ефективну та раціональну координацію всіх зусиль, які спрямовані на досягнення поставлених цілей;- визначає ключові показники бізнесу, необхідні для подальшої оцінки та контролю результатів; - робить підприємство більш підготовленим до раптових змін ринкової ситуації.

Для проведення ефективного бізнес - планування, його поділяють на три етапи, що здійснюються послідовно:

1. Підготовчий період – підбір виконавців, консультантів та експертів, постановка завдання і розподіл обов'язків між виконавцями, розробка календарного плану (графіка) виконання робіт, збір вихідної інформації;

2. Розробка бізнес-планування;

3. Презентація бізнес - планування – доведення основних положень бізнес-планування до потенційних інвесторів.

У розробці бізнес-планів слід дотримуватися певних принципів. Насамперед, необхідно скористатися принципами державного прогнозування та розробки програм.

Засновник сучасного менеджменту А. Файоль визначив чотири основні принципи планування, назвавши їх загальними рисами хорошої програми дій. Це єдність, безперервність, гнучкість і точність. Бізнес-план, будучи невід'ємною частиною системи планування на підприємстві, є її окремою ланкою і не обмежується будь-яким одним видом планування.

Бізнес-план дає змогу розв'язати цілий ряд завдань, основними серед яких є:

1)обґрунтування економічної доцільності напрямків розвитку підприємства;

2)розрахунок очікуваних фінансових результатів діяльності підприємства, насамперед обсягів продажу та прибутку;

3)визначення джерел фінансування обраної стратегії, тобто способів концентрації фінансових ресурсів;

4)підбір працівників, спроможних реалізувати даний план. Кожне завдання плану може бути розв'язане лише у взаємозв'язку з іншими.

Центром бізнес-планування є концентрація фінансових ресурсів. Саме він виступає важливим засобом збільшення капіталу підприємства. Процес складання плану дає змогу глибоко проаналізувати розпочату справу у всіх деталях.

Бізнес-план є основою бізнес-пропозиції у переговорах з майбутніми партнерами, він відіграє важливу роль при комплектуванні основного персоналу підприємства.

Таким чином, він, по-перше, може бути використаний для розробки концепції бізнесу, для детального відпрацювання стратегії, для попередження помилок шляхом детального аналізу маркетингу, фінансів, виробничої діяльності підприємства. По-друге, бізнес-план є інструментом, за допомогою якого суб'єкт господарювання може оцінити фактичні результати своєї діяльності за певний період. По-третє, бізнес-план є засобом залучення коштів.

Усе вище сказане дає можливість зробити висновок про те, що ретельно підготовлений і складений план бізнесу відкриває перспективу його розвитку, тобто відповідає на найважливіше питання: чи варто вкладати сили і кошти в цю справу, чи принесе вона такий прибуток, який окупить усі витрати.

Вдало розробивши бізнес-план, можна знайти надійний інструмент у змаганні з конкурентами та у розширенні своєї власної справи.

ТРУДОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано основні тенденції розвитку трудових ресурсів в Україні. Запропоновано заходи, які мінімізують негативні наслідки процесів у цій сфері.

Демографічна ситуація в Україні на сучасному етапі проявляється у звуженні демографічної бази відтворення трудового потенціалу через зниження народжуваності, збільшення смертності, погіршення статево-вікової структури, загальне старіння населення, розширення масштабів депопуляції.

Західний регіон України має більш сприятливу демографічну ситуацію, тут більша питома вага населення працездатного віку, молодша вікова структура трудових ресурсів. У Закарпатській області частка населення працездатного віку становить 56,1%, а дітей і підлітків — 27,9%. Тобто, трудових ресурсів тут є більше, ніж у середньому в Україні, більший і притік робочої сили молодого віку. Тому цей регіон можна назвати праценадлишковим.

У центральному та північно-східному регіонах складна демографічна ситуація — низький природний приріст населення, мала питома вага молодих трудових ресурсів. Оскільки тут переважають галузі господарства, що потребують багато робочої сили, то можливості для працевлаштування обмежені. Тобто в середньому регіон працедостатній, але із значними відмінностями у забезпеченні трудовими ресурсами на території.

У південному регіоні країни існує проблема дефіциту трудових ресурсів (працедефіцитний регіон). Вона зумовлена як малосприятливою

демографічною ситуацією так і розвитком господарства областей, де переважають галузі, що потребують великої кількості робочих рук, особливо жіночих. Це стосується сільських районів, які характеризуються найменшою середньою густотою сільського населення, що спричиняє притік сезонних робітників. Проте, вирішення проблеми полягає в закріпленні кадрів у регіоні, що потребує створення сприятливих умов для життя населення.

Додатковим демографічним чинником, що обмежує розвиток трудових ресурсів, є міграція населення. Україна займає 5-е місце у світі серед країн з найбільшою кількістю мігрантів. За даними на 2016 рік, за кордоном знаходиться 11,3 млн. Українців (це майже 25% від загальної кількості нинішнього населення країни). Треба звернути увагу на те що, ми втрачаємо не тільки потенційних різноробочих, але і дипломованих фахівців, які користуються найбільшим попитом у розвинених країнах. Тобто, спеціалісти високого рівня кваліфікації залишають батьківщину з більшою ймовірністю не повернутися до неї. Це негативно позначається не тільки на кількісному, але й на якісному потенціалі трудових ресурсів країни.

Професійно–кваліфікаційні та освітні показники України завжди відзначалися досить високим кваліфікаційним рівнем (питома вага фахівців з вищою та середньою спеціальною освітою становить близько 29 %). Сьогодні на території країни є більше 500 вищих навчальних закладів, коледжів, академій, тощо. Але останнім часом професійність робочої сили почала втрачатися, і цей процес з часом може набути незворотного характеру, що значною мірою посилюватиме вже існуючу невідповідність підготовлених кадрів потребам ринку праці, створюючи серйозну проблему невідповідності майбутнього попиту та пропозиції робочої сили.

Якщо подивитись на особливості зайнятості населення у регіонах України, то побачимо, що найнижчий рівень зайнятості населення спостерігається в тих областях, де найбільші темпи спаду виробництва. Одночасно збільшується кількість безробітних людей. Безробітними в Україні вважають працездатних громадян, які не мають

заробітку або інших передбачених законодавством прибутків, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до роботи. Вони становлять 8.7 % від працездатного населення.

Розвиток трудових ресурсів держави залежить від багатьох факторів, але одним з провідних компонентів є рівень життя населення. І чим вищим є рівень життя населення, тим більше шансів у суспільства забезпечити достойний рівень професіоналізму, освіти, здоров'я, що гарантують успішний розвиток країни в цілому та відтворення працездатного населення. Одним з основних показників, що визначає рівень життя, є показник доходів населення, зумовлених заробітною платою.

Аналізуючи чинники впливу на стан ситуації з трудовими ресурсами в Україні, зазначимо, що деформація структури трудових ресурсів поглиблювалася внаслідок тривалого спаду в економіці та посилення кризових явищ у соціально-економічній сфері.

Для врегулювання непростой ситуації, що склалася в Україні з трудовими ресурсами, передусім необхідно вжити таких заходів:

1. Провести експертизу існуючих проектів програм соціально-демографічного розвитку держави, що орієнтовані на забезпечення повного відтворення населення, поліпшення стану здоров'я та збільшення тривалості життя з подальшою оптимізацією з метою узгодження та забезпечення належного фінансування.

2. Підвищити конкурентоспроможність навчальних закладів шляхом постійного моніторингу заявлених та працевлаштованих спеціалістів з метою збереження рівноваги між попитом та пропозицією.

3. Сформуванати інформаційно-аналітичну базу для моніторингу трудових ресурсів і створити реєстр наявного трудового ресурсу з метою постійного відстеження стану професійно-кваліфікаційної структури, професійно-кваліфікаційного розвитку, зайнятості та ринку праці

4. Запровадити зворотній зв'язок між існуючими реальними потребами ринку праці та програмами навчальних закладів, що готують спеціалістів.

5. Розробити нові та модернізувати існуючі заходи в галузі освіти з метою підвищення інтелектуального та освітнього рівня населення для гарантованого забезпечення ринку праці кваліфікованою робочою силою.

6. Забезпечити гарантії працевлаштування за фахом випускникам після одержання ними освіти у спосіб укладання договорів між випускниками та підприємствами.

7. Підвищити рівень заробітної плати як основного джерела грошових надходжень населення та важливого стимулу трудової активності відповідно до зростання ВВП.

Отже, здійснення запропонованих перетворень сприятиме відтворювальній та стимулюючій функції заробітної плати, посилить її зв'язок з кінцевим результатом праці. Але проблема розвитку трудових ресурсів в Україні, незважаючи на певні позитивні соціально–економічні перетворення останніх років, залишається актуальною. Без підвищення кількісних і якісних показників трудових ресурсів, Україна не зможе успішно конкурувати з іншими країнами.

УДК 681. 518

Перепросова Я.А, 41ЕП

Лисак О.І., к.е.н., доцент

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У роботі основна увага приділена пошуку шляхів розв'язання стратегічних задач розвитку інформаційних систем у сучасних умовах.

Характерною особливістю розвитку світової економіки на етапі входження в ХХІ століття є її прогресуюча глобалізація, що веде до глибоких змін в усій системі міжнародних відносин. Перш за все значно підсилюються

зв'язки і взаємозалежності національних економік, розвиваються стійкі господарські зв'язки між державами і народами, забезпечується сумісне вирішення економічних проблем та інше. А це безпосередньо впливає на інформаційні системи, які повинні обслуговувати даний процес, а відтак бути адекватними рівню глобалізації економіки.

Якщо економіка стає глобальною, а інформаційні системи продовжують залишатися національними, то виникає протиріччя між глобальним характером економіки і локальним характером її інформаційного обслуговування, що гальмує економічний розвиток, а саме: темпи розвитку виробництва, наповнення державних бюджетів, мінімізацію витрат і максимізацію прибутку тощо.

У роботі основна увага приділена пошуку шляхів розв'язання стратегічних задач розвитку інформаційних систем у сучасних умовах, а саме:

- принципів і критеріїв вибору напрямів розвитку інформаційних систем;
- методики вибору варіанта розвитку системи;
- архітектури інформаційних систем в умовах глобалізації економіки;
- систем збирання і обміну інформацією на міжнародному рівні;
- проблеми інтеграції існуючих корпоративних систем в єдиному економічному просторі та ін.

Враховуючи, що процес глобалізації економіки охоплює різні аспекти міжнародної економічної інтеграції, інформаційна підтримка повинна бути всеохоплюючою і націлена на обслуговування таких її складових:

- товарообміну і електронної торгівлі;
- підтримки зростання масштабів міжнародної міграції робочої сили;
- інтернаціоналізації капіталу;
- глобалізації продуктивних сил;

- зростання впливу інтернаціоналізації виробництва і споживання на оточуюче середовище;
- підтримки формування глобальної матеріальної, інформаційної і організаційно-економічної інфраструктури.

Незважаючи, що до цього часу не визначені організаційні форми і структурні елементи систем подібного типу, беззаперечним, на наш погляд, є те, що вони повинні акумулювати у собі масштабність і гнучкість (система повинна враховувати зростаючі потреби бізнесової структури і зовнішнього середовища і легко настроюватися під їх зміни), стандартизацію (різні компоненти системи повинні бути сумісними і відповідати вимогам глобального середовища), надійність доступу до інформаційних ресурсів, економічність, аналітичну підтримку процесів прийняття рішень на базі телекомунікаційних технологій та ін.

Практичне використання глобальних систем можна пояснити на такому прикладі. Проблема збільшення масштабів міжнародної міграції робочої сили на даний час вирішується шляхом стримування (обмеження) її розвинутими державами у відповідних межах. В умовах глобального інформаційного середовища з телекомунікаційними технологіями відкриваються нові можливості для вирішення даної проблеми.

Будь-яка компанія чи корпорація, розміщена в тій чи іншій державі, може легко залучити до виконання робіт фахівця, наприклад, з проектування мікропроцесорної чи радіоелектронної апаратури, яка знаходиться в іншій державі, і безперешкодно отримати готову роботу в своєму офісі.

Таким чином, сама ідея глобалізації економіки наповнюється новим змістом, коли розробка виробів здійснюється в одній державі, виготовлення – в другій, а продаж – в третій. Це дозволить мінімізувати витрати і ефективно використати трудові, матеріальні та інші ресурси держави.

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ВЕНЧУРНИЙ БІЗНЕС

В статті досліджено світовий досвід розвитку венчурного підприємництва. Проаналізовано найважливіші чинників, що сприяють залученню венчурних інвестицій у високотехнологічні підприємства малого бізнесу. Доведено, що венчурне фінансування має стати каталізатором подальшого розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Загострення конкуренції змушує підприємців дедалі активніше використовувати досягнення сучасного науково-технічного прогресу (НТП), поєднувати їх з організаційними та управлінськими заходами.

Таким чином підприємництво пов'язується з розвитком технологій, нововведеннями та економічним зростанням. Це дає змогу розглядати підприємництво як провідну ланку в реалізації НТП.

Інновації служать специфічним інструментом підприємництва, зосереджують зусилля підприємця на організований пошук новинок, комерційне використання техніко-технологічних нововведень.

Головною проблемою здійснення інноваційного процесу є кінцеве впровадження та поширення вже розроблених технологій. Це пояснюється головним чином тим, що науковий сектор дуже повільно та з великою кількістю перешкод робить спробу внести елементи комерційних відносин в організацію своєї діяльності.

Інноваційне підприємництво характеризується особливою поведінкою підприємця: готовністю брати на себе весь ризик зі здійснення нового проекту і водночас фінансовою відповідальністю.

В останні роки спостерігалось широкий розвиток венчурного, або ризикового, бізнесу. Це одна з форм технологічних нововведень. Венчурний бізнес характерний для комерціалізації результатів наукових досліджень, в наукомістких і в першу чергу у високотехнологічних областях, де отримання ефекту не гарантовано і є значна частка ризику.

Під венчурною фірмою розуміється комерційна науково-технічна фірма, зайнята розробкою і впровадженням нових і новітніх технологій і продукції з не визначеним заздалегідь доходом, тобто з ризикованою внеском капіталу.

Важливу роль у розвитку інноваційного підприємництва відіграють підприємства малого бізнесу. Венчурний бізнес має ряд переваг перед іншими формами організації інноваційного підприємництва в малому бізнесі: високу гнучкість, динамізм.

Венчурне підприємництво базується на принципах поділу ризику, що дозволяє авторам ідей, які не мають в достатньому обсязі власних коштів, реалізувати ці ідеї. Формування і розвиток венчурного бізнесу можливо тільки в сприятливому середовищі.

Серед найважливіших чинників, що сприяють залученню венчурних інвестицій у високотехнологічні підприємства малого бізнесу, можна назвати:

- політичну та економічну стабільність в країні;
- сприятливий інвестиційний клімат;
- податкові пільги інвесторам і законодавче їх забезпечення;
- надійний захист інтелектуальної власності як найважливішу складову високотехнологічного малого бізнесу;
- наявність у підприємців малого бізнесу достатньої кваліфікації і досвіду з підготовки чітких і економічно привабливих бізнес-планів;
- надійну захищеність прав акціонерів;
- забезпечення ліквідності активів малих високотехнологічних підприємств;

- наявність системи посередницьких послуг для суб'єктів венчурного бізнесу;
- наявність ринку капіталів.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує впровадження в життя державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності, є Міністерство освіти і науки України.

Проведення цілеспрямованої державної науково-технічної політики в галузі інноваційного підприємництва формує єдину систему наука - техніка - виробництво.

Отже, інноваційне підприємництво відіграє дедалі помітнішу роль в економічному та соціальному розвитку суспільства, набуваючи нових рис. Розгортання діяльності підприємців-новаторів впливає на методи управління та організації, на інші сторони розвитку суспільства.

Інноваційне підприємництво в Україні повинно поєднувати такі функції:

- пошук необхідних технологій;
- залучення коштів на їх впровадження;
- маркетингове дослідження перспектив даних технологій на ринку.

Тільки за таких умов можуть бути налагоджені зв'язки між окремими ланками інноваційного процесу. Використання світового досвіду у поєднанні з власним досвідом дозволить визначити шляхи формування венчурного бізнесу в Україні, який в свою чергу може зіграти роль каталізатора подальшого розвитку інноваційного бізнесу.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

В роботі розглянуто проблему поступового погіршення демографічної ситуації в країні.

Україна знаходиться в умовах економічної кризи, в свою чергу уряд намагається застосувати всі можливі дії щодо усунення нестабільності, але на превеликий жаль він забуває про набагато страшнішу проблему яку переживає українська нація – погіршення демографічної ситуації.

Однією з головних причин зменшення населення в Україні, за даними Держстату (табл. 1), є щорічне перевищення показника смертності над показником народжуваності.

Згідно з даними Держстату, протягом останніх 25-ти років кількість населення України постійно знижується. Так, з січня 1991 по січень 2017 українців стало менше на 9 млн осіб. Якщо в 1991 році в державі проживало майже 52 млн осіб, то на початок 2017-го – біля 43 млн. За всі роки незалежності України кількість населення найбільше зменшилася в період з 2005-го по 2017 роки – на 4,7 млн осіб (Таблиця 1).

Середній вік населення України становив 41,3 року (чоловіків – 38,5, жінок – 43,8). Медіанний вік – 40,8 року (чоловіків – 37,6, жінок – 43,9).

У 2017 році в Україні зафіксовано природне скорочення населення: 210,13 тис. осіб, або 5,14 особи на 1000 наявного населення (у 2016 році – відповідно 186,6 тис. осіб і 4,4‰).

Упродовж року в Україні народилося 364,0 тис. дітей, з них 187,5 тис. хлопчиків і 176,5 тис. дівчаток. На 100 живонароджених дівчаток припадало 106 хлопчиків. Рівень народжуваності становив 9,41 живонароджених на

1000 наявного населення. Середній вік матері при народженні дитини становив 28,0 року; а при народженні першої дитини – 25,6 року.

Сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні становив 1,3741 дитини на 1 жінку репродуктивного віку (у 2016 році – 1,4661). При такій інтенсивності народжуваності не відбувається навіть просте відтворення населення.

У 2017 році в Україні померло 574,1 тис. осіб, або 14,51 особи на 1000 наявного населення. Смертність чоловіків вища, ніж жінок: 15,31 чоловіків і 13,81 жінок на 1000 осіб відповідної статі.

Значні відмінності смертності за статтю впливають на показники середньої очікуваної тривалості життя чоловіків і жінок. Так, у 2017 році середня очікувана тривалість життя при народженні для жінок становила 76,781 року, тоді як для чоловіків на 9,76 року менше (67,021 року).

Таблиця 1.

Кількість населення, смертність і народжуваність в Україні
в 2005-2017 роках

Рік	Смертність (тис осіб)	Народжуваність (тис осіб)	Кількість населення* (млн осіб)
2005	782,0	426,1	47,28
2006	758,1	460,4	46,93
2007	762,9	472,7	46,65
2008	754,5	510,6	46,37
2009	706,7	512,5	46,14
2010	689,2	497,7	45,96
2011	664,6	502,6	45,78
2012	663,1	520,7	45,63
2013	662,4	503,7	45,55
2014	632,3	465,9	45,43
2015	594,8	411,8	42,93
2016	583,6	397,0	42,76
2017	574,1	364,0	42,58

*Станом на 1 січня кожного року [Джерело: дані Держстату]

УДК 65.01

Руденко А.Г., 21 ФБ

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент

РЕЗУЛЬТАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

В роботі розглянуто поняття ефективності як однієї з основних категорій економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням остаточного результату розвитку підприємства.

Ефективність діяльності підприємства є дуже важливою, тому що виявляє такі характеристики: як доцільність, результативність, кість та корисність, співвідношення ефекту від усіх видів його діяльності і сукупність витрат на досягнення цього ефекту. Тому, у сучасних умовах набуває особливої актуальності питання підвищення ефективності діяльності підприємств. Серед економічних проблем, що постають перед економікою України, на перший план наукового пошуку виходять питання підвищення ефективності діяльності підприємств.

Загалом ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь яких затрат тобто комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і трудових ресурсів.

Ефективність підприємства залежить від багатьох факторів: попиту на продукцію, що випускається, конкурентоспроможності, технічного рівня виробництва, відповідності сучасним вимогам, кваліфікації виробничого і управлінського персоналу. В сучасних умовах підвищення ефективності підприємства є головним стратегічним напрямком розвитку всіх галузей економіки, об'єктивною необхідністю, викликаною вимогами економічних законів.

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

Важливо знайти дійові напрямки підвищення ефективності функціонування підприємств. Для розв'язання цього завдання певного значення набуває класифікація чинників його зростання.

У правлінні витратами і ресурсами - перший з напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства - відображає першочергову необхідність аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці. При цьому слід враховувати рівень завантаження обладнання в часі, структуру собівартості продукції, що виготовляється, з точки зору співвідношення в ній часток амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці.

Для оборотних фондів найважливішим показником є швидкість їх обороту, отже, слід проаналізувати чинники її збільшення: зменшення обсягів незавершеного виробництва; удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення з метою оптимізації виробничих запасів; прискорення реалізації готової продукції (активізація маркетингової діяльності); зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Також, слід звернути увагу і на інші напрямки раціоналізації використання матеріальних ресурсів: проаналізувати основні причини втрат та нераціонального використання ресурсів; забезпечити обґрунтоване нормування витрат матеріалів; організувати використання вторинних ресурсів; створити систему заохочення за економію сировини, енергії та матеріалів й відпрацювати її дійовість; акцентувати увагу на використанні сучасних високотехнологічних матеріалів.

У межах другого напрямку - розвитку і удосконалення виробництва - здійснюється пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві. Важливою складовою ефективності підприємства, а отже, і значним резервом її підвищення, є організація виробничого процесу. У конкретних умовах підприємства слід проаналізувати всі аспекти, що визначають ефективність організації робіт – від рівня робочого місця окремого робітника чи спеціаліста до рівня підприємства в цілому. Для виробничих підприємств, ураховуючи, звичайно, специфіку їх діяльності,

особливу увагу треба звертати на можливості застосування більш ефективних типів виробництва (масового, великосерійного).

Останнім напрямком підвищення ефективності є технологічний. Вирішення проблеми технологічного відставання особливо актуальне для українських підприємств. Вона має, принаймні, два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший з них – це удосконалення технічної бази, а другий – організаційно-правові проблеми. На думку багатьох економістів, подолання технічного і технологічного відставання потребує не просто переходу на сучасні технології, а впровадження комплексу відносин, що називається корпоративною культурою.

Тож намагання виділити в оцінці ефективності підприємства та в пошуку шляхів підвищення діяльності зумовлено бажанням спростити розуміння зазначених проблем. Проте ці проблеми комплексні, отже, для їх вирішення слід застосовувати комплексний, системний підхід, ретельно досліджуючи всі підрозділи, служби підприємства та ті процеси, які в них відбуваються.

УДК 620.91:65.011

Руденко А.Г., 21 ФБ

Педченко Г.П. к.е.н., доцент

ПОСТАЧАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

В роботі проаналізовано джерела постачання та напрями використання енергії в Україні.

Проблема дисбалансу постачання та використання енергії в Україні є однією з основних у сфері енергетичної безпеки.

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2017 році становив 144,9 млрд.кВт·год, теплоенергії – 93,3 млн.Гкал. Порівняно з 2016 роком відпуск електроенергії зменшився на 2,0%, теплоенергії – на 5,7%.

Зменшили обсяги відпуску електроенергії теплоелектростанції (ТЕС) та теплоелектроцентралі (ТЕЦ) загального користування відповідно на 18,3% та 8,9%; теплоенергії – ТЕС (на 15,5%), ТЕЦ (на 4,2%), теплогенеруючі станції (установки) та котельні (на 7,2%).

У структурі джерел постачання електроенергії за видами генеруючих установок з найбільш вагомою установленою потужністю були теплові електростанції (ТЕС), питома вага яких займала 48,3%, атомні електростанції (АЕС) – 26,2%, теплоелектроцентралі (ТЕЦ) – 10,5%; у структурі джерел постачання теплоенергії найбільша частка припадала на теплоцентралі (котельні) – 66,0% й ТЕЦ – 23,8%.

Підприємствами й організаціями протягом 2017 року на виробничо-експлуатаційні та комунально-господарські потреби було використано 89,6 млрд.кВт·год електроенергії та 58,9 млн.Гкал теплоенергії, що відповідно на 1,0% та 1,6% менше, ніж у попередньому році.

У структурі використання електроенергії основну частку (68,3%) становили витрати на виробництво продукції та виконання робіт, на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств припадало 16,8% (від загальних обсягів використання), на комунально-господарські потреби підприємств – 14,4%, інші витрати підприємств – 0,5%.

Крім того, втрати в електромережах енергосистем становили у 2017 році 10,0 млрд.кВт·год.

Порівняно з 2016 роком обсяги використання теплоенергії зменшились загалом на 1,6%. У структурі використання теплоенергії основну частку (58,2%) становили витрати на виробництво продукції та виконання робіт, на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств припадало 17,8% (від загальних обсягів використання), на комунально-господарські потреби підприємств – 24%.

Крім того, втрати в тепломережах енергосистем становили у 2017 році 9,4 млн.Гкал.

Основні витрати електроенергії та теплоенергії припадали на промисловість – відповідно 75,2% і 71,2% від загального обсягу їхніх витрат.

Найбільшими споживачами електроенергії були підприємства таких видів економічної діяльності, як переробна промисловість (40,5%), з неї металургійне виробництво становило 21,3%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 18,1%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,9%.

Серед споживачів теплоенергії були підприємства переробної промисловості (61,1%), з яких підприємства металургійного виробництва становили 25,1%; хімічного виробництва – 7,4%; виробництва харчових продуктів – 12,9%; постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря – 5,5%; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування – 9,0%; освіти – 4,5% і охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 3,9%.

Енергонезалежність, до якої прагне Україна, полягає не тільки у раціональному споживанні енергії, а й у розвитку енергетики в цілому. Сьогодні цей розвиток полягає в інвестиціях у відновлювану енергетику. Тим паче, що побудувати СЕС дешевше, ніж вугільні ТЕС чи ТЕЦ. Тому збільшення частки енергії з відновлюваних джерел сьогодні є одним із пріоритетних напрямів розвитку енергетики.

УДК 336.647/648

Самсонова М. М., 11 МБ ПТ

Андрєєва Л. О., к.е.н., доцент

ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета роботи полягає у вивченні теоретико-методичних основ оцінки ефективності інвестиційної діяльності та обґрунтуванні доцільності інвестицій на підприємстві

На сьогоднішній день інвестиції є основою розвитку підприємств, окремих галузей та економіки країни в цілому. Від інвестицій залежить економічний напрям діяльності підприємства, можливість вирішення різного роду проблем та взагалі потенціал людського капіталу.

Ефективність інвестиційної діяльності зараз залежить від фінансового, фінансово-кредитного та інвестиційного становища економіки нашої країни. Тому, слід проаналізувати вплив інвестицій на підприємства.

«Фундамент-М» в Мелітополі – це динамічно зростаюча організація, що володіє унікальним потенціалом на оптовому ринку Запорізької області і безпосередньо Мелітополя, входить в число надійних постачальників. Компанія працює з 1993 року і пропонує широкий асортимент будівельних матеріалів за приємними цінами.

Інвестиційна діяльність підприємства – це цілеспрямований процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації.

Проаналізувавши фінансову діяльність підприємства та її результати, встановлено, що у 2017 році рентабельність активів звичайної діяльності зменшилась на 18,6%, порівняно з 2015 роком, і становила 12,3%.

Рентабельність власного капіталу підприємства також має спадаючу тенденцію, її різниця з базисним роком складає 63,4%.

Період окупності капіталу кожен рік збільшується, і у 2017 році вже становив 8,1 рік.

Показник фінансової незалежності у 2017 році становив 0,34, це свідчить про те, що підприємство здатне профінансувати 34% активів за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2017 році становить 0,31 і свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Коефіцієнт фінансової стабільності у 2017 році становить 0,47, це значить, що підприємство має високий рівень фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансової стійкості у звітному році складає 0,34. Даний результат говорить про недостатню фінансову стійкість в довгостроковій перспективі.

Аналіз фінансових результатів підприємства показав, що найбільший обсяг чистого прибутку був у 2015 році і становив 1258,7 тис. грн. У звітному році він на 13% менший, що складає 1094,6 тис. грн. Таку різницю спричинило збільшення собівартості.

Проведено оцінку умов кредитування та ефективності інвестицій у розвиток матеріально-технічної бази. Запропоновано дві схеми кредитування – ануїтетна та класична.

Перша схема погашення кредиту передбачає виплату банку рівних сум щомісячно, незалежно від заборгованості по тілу кредиту. Класична схема погашення кредиту передбачає щомісячне погашення тіла кредиту рівними частинами і нарахування відсотків за користування кредитом на залишок заборгованості.

У зв'язку з тим, що ПП «Фундамент-М» не має протягом року високого доходу, краще обрати розрахунок за ануїтетною схемою. У разі погіршення фінансового становища підприємство має право скористатися «кредитними канікулами».

Чиста теперішня вартість проекту дорівнює 458,5 тис. грн., а дисконтований строк окупності – 3,6 роки. Проект є доцільним.

ДІЛОВА ЕТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті розглядається сутність ділової етики, етичних норм ділового спілкування в організаціях, а також місце етичних норм у взаємовідносинах із діловими партнерами

Результати опитувань свідчать, що в усьому світі все більше зростає інтерес до етичних проблем. У країнах із розвинутими ринковими відносинами є звичайним, що питання ділової етики, соціальної відповідальності турбують підприємця так само, як і ефективність виробництва.

В усьому світі завдяки економічним і соціальним змінам більше значення отримують моральні і етичні норми життя суспільства, право на людську гідність, умови праці, стан навколишнього середовища, достаток духовних благ, свобода особи, соціальний зв'язок між людьми, справедливість, зведення до мінімуму конфліктів усередині товариства, активна участь усіх громадян у громадському житті, право кожного громадянина брати участь у прийнятті рішень. Для реалізації цих цінностей необхідний високий рівень розвитку продуктивних сил, культури. Водночас без відновлення моральних основ суспільства неможливо створити платформу для перебудови економіки.

Бізнесові структури виходять з таких засадничих принципів: Етика базується не на почуттях, а на доцільному виборі. Етика розглядає специфічно людські цілі й взаємозв'язки засобів у їх дотриманні. Вона допомагає визначати доречність варіантів людських дій. Етика передбачає методи оцінювання дій та прийнятих рішень. Етика має бути залучена до всіх видів діяльності й виступати інструментом досягнення успіху. Теоретики етики бізнесу виходять

зі складності стосунків вільної конкуренції і постійної можливості соціальної незлагоди. Саме тому, що бізнес несе в собі загрозу стихійності, ця етика покликана виконувати роль регулятора стосунків, дотримуючись певного балансу інтересів на всіх рівнях суспільного життя.

Етика – система норм морального поведіння людей, їхніх обов'язків у відношенні один до одного і суспільства в цілому. Мораль – форма суспільної свідомості, суспільний інститут, що виконує функцію регулювання поведінки людини. Розрізняють корпоративну, підприємницьку й інші види етики. Етичні норми поведіння фірми у взаємовідносинах з державою, покупцями, постачальниками, робітниками вивчає корпоративна етика. Багато західних фірм мають власні етичні кодекси. При цьому вони виходять із того, що високі етичні стандарти забезпечують стабільний прибуток. Важливу роль у формуванні ділової етики, а також у виявленні й усуненні неетичних методів бізнесу відіграє громадськість. Питання етики обговорюються в пресі, на телебаченні, в товариствах споживачів, різних асоціаціях і т. п.

Етика підприємництва розробляє кодекс поведінки, показує гідність намірів підприємця, визначає притаманні йому риси. Провідне місце серед них займають ті, що зумовлюють природу підприємця і підприємництва. Перша риса – це заповзятливість, яка розуміється як здатність досягати поставленої мети за рахунок власної ініціативи, винахідливості, практичної кмітливості, готовності йти на певний ризик, приймати і реалізовувати оригінальні ідеї. Друга – це соціально-новаторський характер діяльності підприємця, його особлива роль у ринковій трансформації економіки. Остання риса, що визначає природу підприємця, – це людський фактор, людина, зусилля якої в умовах ринкової економіки спрямовані на одержання прибутку, поєднуються з етичною та психологічною готовністю до відповідального, чесного цивілізованого підприємництва. Це означає, що в будь-якій підприємницькій діяльності слід враховувати інтереси і потреби держави та всього суспільства. Наведені риси формують етику підприємця і перебувають у тісній взаємодії. Саме поєднання чітко усвідомленої природи підприємництва, визначення її корисності для економічного розвитку і

соціального прогресу з дотриманням певних норм поведінки підприємцем дає підстави виділити складові підприємницької діяльності: переконання в корисності своєї справи для суспільства; здатність створювати команду однодумців і працювати з нею; оцінювання бізнесу як справи свого життя, захоплюючої творчості, форми самовираження; визначення необхідності конкуренції, здатність до плідного співробітництва; повага до законів соціального порядку, державної влади; уміння оцінювати новаторські дії інших, їхній підприємницький потенціал.

Фахова етика відбиває особливості моральної свідомості, поведження і взаємовідносин людей, що зумовлені специфікою фахової діяльності. Фахова етика визначає етичні принципи і норми поведження людей у рамках певного виду трудової діяльності. Тому виділяють педагогічну, медичну, військову, управлінську та іншу етику. Вирішальними умовами успіху є працьовитість, фахова майстерність, талант. У активізації перерахованих якостей усе більше значення має моральний підхід і рівень моральної свідомості. Важливим у професійній етиці є об'єктивне і доброзичливе ставлення до людей, їх фахової думки, службових прагнень. Реальним проявом фахової порядності є єдність слова і діла. Найпоширенішими шляхами формування етичної поведінки в підприємницьких структурах можуть бути такі: розробка етичних нормативів; створення груп або комітетів з етики; проведення соціальних обстежень і ревізій; навчання етичній поведінці. Отже, основа етичного кодексу фірми – додержуватися правил поведінки, що прийняті в цілому для суспільства.

Етичні норми службових відносин ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, нормах і правилах поведінки, але мають деякі особливості. Ділова етика в широкому розумінні – це сукупність етичних принципів і норм, якими повинна керуватись діяльність організації, у сфері управління й підприємництва. Вона включає елементи різного порядку: етичну оцінку як внутрішньої, так і зовнішньої політики організації в цілому; моральні принципи членів організації: професійну мораль; моральний клімату колективі; норми ділової етики – ритуальні зовнішні норми поведінки.

БІРЖІ ЯК СКЛАДОВА ТРАНСАКЦІЙНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються сутність трансакційного сектора економіки, а також визначається місце біржі в його складі.

Розвиток ринкових відносин сприяє неминучому розширенню масштабів сфери обігу. Поглиблення поділу праці, що сприяє збільшенню виробництва, одночасно підвищує витрати, пов'язані з обміном, оцінкою якості, вимірами параметрів предметів обміну, контролем над персоналом тощо. Саме тому розширення масштабів обміну неминуче призводить до зростання абсолютної величини трансакційних витрат, від яких залежить ефективність взаємовідносин між суб'єктами господарської системи (економічними агентами) в процесі їхньої господарської діяльності. Звідси випливає нагальна потреба розгляду питання ролі і значення трансакційних витрат у сучасній економіці.

На жаль, значна частка трансакційних витрат не підлягає прямому вимірюванню, тому що носить неформальний характер і не відображається у звітах та угодах. Саме тому пропонуємо трансакційні витрати національної економіки визначати за розміром трансакційного сектору економіки, до складу якого доцільно включити оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність; тимчасове розміщення й організацію харчування; інформацію та телекомунікації; фінансову та страхову діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування.

Як свідчить аналіз, в економіці України в цілому за 2012-2016 рр. трансакційний сектор економіки зріс на 343,5 млрд. грн. (або на 57,2%) і

становив 943,7 млрд. грн. Його частка у ВВП у 2016 р. становила 39,6%, що на 3,2 в.п. менше, ніж в 2012 р.

Аналіз структури трансакційного сектору економіки України свідчить про те, що найбільшою питомою вагою характеризується оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (39,7% у 2016 р.), найменшою питомою вагою відповідно тимчасове розміщування й організація харчування (1,9%), а також діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (3,7%).

Вважаємо, що одними з важливіших інститутів трансакційного сектору економіки є біржі, функціонування яких дозволяє встановлювати відсутні зв'язки, економити час економічних агентів на пошук необхідних контрагентів та обговорення умов здійснення трансакцій, збільшувати їхню частоту та різноманітність. Недостатній розмір частки трансакційного сектору в структурі ВВП може свідчити про глибоку економічну кризу та наявність деструктивних зрушень в економіці.

Отже, трансакційні витрати доцільно розглядати як наслідок взаємодії підприємств з іншими суб'єктами інституційного середовища. Для ефективного управління ними пропонується оцінка трансакційних витрат національної економіки через суму відповідних валових доданих вартостей сфер діяльності трансакційного сектору.

Вважаємо, що розвиток трансакційного сектору повинен позитивно впливати на розмір ВВП, на стан економіки регіонів і країни в цілому через стимулювання інтенсивного зростання кількості зв'язків, відносин, взаємодій і угод, що супроводжується підвищенням загальних трансакційних витрат. В той же час збільшення до певних меж трансакційних витрат як окремих підприємств, так і галузей у цілому стимулює їх розвиток, сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Перспективами подальших досліджень є пошук факторів, що впливають на ефективність функціонування трансакційного сектору економіки та відповідно знижують трансакційні витрати.

УДК: 330.322.3:37

Скрипка Н.О., 21МБПТ

Завадських Г.М., к.е.н., доцент

ІНВЕСТИЦІЇ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Проаналізовано основні тенденції в інвестуванні в людський капітал в Україні. На основі проведеного аналізу запропоновано рекомендації щодо оптимізації інвестування в людський капітал з метою забезпечення соціального розвитку.

Людський фактор слід розглядати як головний резерв розвитку виробництва, провідний чинник розвитку і стабільності економіки. У таких умовах особливої уваги набувають проблеми інвестиційного забезпечення людського капіталу, без здійснення якого неможливим буде забезпечення конкурентоспроможності як окремого працівника, так і підприємства й держави загалом. У зв'язку з цим набуває актуальності дослідження шляхів інвестування людського капіталу як основної умови забезпечення економічного зростання, а також економічного і соціального розвитку.

Вітчизняні науковці, серед яких О. Амосов, О. Білик, О. Бородіна, С. Вовканич, А. Дегтяр, Н. Голікова, О. Грішнова, І. Журавльова, Г. Зелінська, В. Куценко, А. Мокій, У. Садова, Л. Семів, О. Стефанишин, Л. Тертична, О. Толстенко, Н. Ушенко та ін.. зробили вагомий внесок у поглиблення теоретичних засад концепції людського капіталу. Однак не вирішено багатьох як теоретичних, так і практичних проблем, пов'язаних з людським капіталом, зокрема в аспекті вивчення його витрат.

Одним із центральних аспектів формування людського капіталу є положення про те, що вроджений людський капітал розвивається в результаті усвідомленого інвестування. До таких видів інвестицій відносяться: освіта,

навчання на робочому місці, зміцнення здоров'я тощо. Крім того відзначимо, що інвестування в людський капітал - це шлях подолання бідності країни.

Динаміку витрат Державного бюджету України на розвиток людського капіталу можна побачити в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка витрат Державного бюджету України
на розвиток людського капіталу

Галузь	2015р.		2016р.		2017р.		Відхилення	
	Млн. грн	Питома вага, %	Млн. грн	Питома вага, %	Млн. грн	Питома вага, %	+/-	%
Освіта	1540,1	31,1	2257,3	29,3	3492,5	29,5	1952,4	У 2,3 р
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2367,2	47,8	4479,0	58,1	6708,3	56,6	4341,1	У 2,8 р
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1044,3	21,1	969,9	12,6	1649,2	13,9	604,9	157,9
Всього	4951,6	100,0	7706,2	100,0	11850	100,0	6898,4	У 2,4 р

Джерело: Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Як свідчать дані таблиці, найвищий серед напрямків фінансування у розвиток трудового потенціалу є частка державних витрат на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги вона складає більш ніж 56,6% видатків держави на розвиток людського капіталу. Фінансування освіти та мистецтва, спорту, розваг, відпочинку у 2017 році складало 29,5% та 13,9% відповідно, а сума видатків протягом періоду 2015-2017 років зросла у 2,4 рази.

На діаграмі (рис. 1) зображено питому вагу кожного видатку у всій структурі з 2015 по 2017 рік.

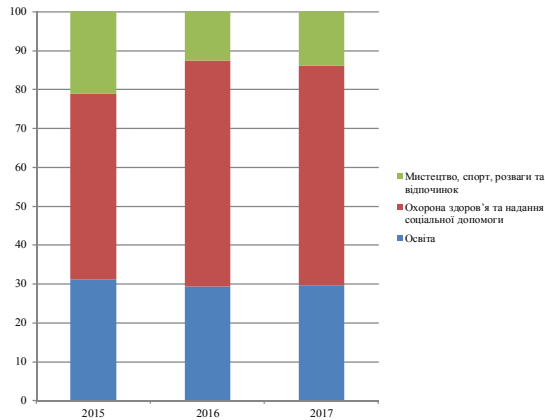

Рис. 1. Питома вага видатків з 2015 по 2017 рік

Саме тому для забезпечення сталого економічного зростання і соціального розвитку системні, цілеспрямовані інвестиції в людський капітал є необхідною умовою для забезпечення майбутнього процвітання нашого суспільства.

Відтак, сфера інвестування в розвиток людського капіталу вимагає системної оптимізації. Вона повинна включати низку заходів, у т.ч. інвестиції на інноваційний розвиток системи освіти та системи охорони здоров'я, зниження майнової диференціації населення через реформування системи оплати праці, підвищення соціальних стандартів, побудови інститутів участі громадян в капіталі підприємств, розвиток демократичних інститутів тощо.

УДК 658.62

Суховецкий А., 31 ПТ

Тебенко В. М., к.е.н., доц.

РОЗРОБКА БІЗНЕС-ІДЕЇ З ВИРОБНИЦТВА КОНУСНОЇ ПІЦИ

У статті розглянуто сутність розробки бізнес-ідеї як інструменту залучення інвестицій та стабілізації господарської діяльності. З'ясовано, яким чином процедура бізнес-планування зменшує ризики малого бізнесу та сприяє його розвитку.

Основними причинами розробки даної бізнес-ідеї є бажання розвивати місцеву інфраструктуру, стимулювати економічний розвиток через залучення інвестицій для реалізації підприємницьких ініціатив. Так як всі вже звикли бачити на вулицях звичайні пиріжки та інші страви швидкого готування, то ми вирішили запропонувати конусну піцу.

Піца - блюдо, яке користується попитом серед самого різного контингенту, воно популярно і в мережах фаст-фуду і в елітних ресторанах. Скільки буде потрібно фінансових вкладень, як швидко окупиться Ваш бізнес, багато в чому залежить від обраного типу піцерії.

Коно піца представляє собою різновид фаст-фуду. Така їжа користується величезною популярністю за кордоном. Італійська коно піца являє собою тонкий хрусткий конусовидний стаканчик з тіста, заповнений начинкою, в якості якої можуть виступати шинка, курка, ковбаса, гриби, томати, кукурудза, маслини, болгарський перець, сир і цибулю в різних варіаціях і пропорціях, іноді використовуються салати. Також можна запропонувати покупцям ріжки з солодкою начинкою, наприклад фруктовими і ягідними міксами зі збитими вершками і сиропом.

Виготовлення піци — один з найбільш рентабельних видів малого бізнесу, в якому при невеликих витратах на виробництво можна отримати

величезний прибуток. Відкрити власну піцерію - мрія багатьох підприємців сьогодні. Цей бізнес вважається досить прибутковим, менш витратним і менш ризикованим варіантом ресторанного бізнесу. Як наслідок, метою статті є розгляд питань по створенню власної справи в малому бізнесі.

Свіжовипечена піца різних видів - ключова ланка асортименту. Чим ширше вибір піци, тим краще. Аналіз споживчого попиту показує, що найбільш оптимальний варіант - 10-20 видів піци. Піцерія сьогодні - це високоприбутковий бізнес.

Цей сектор ринку відрізняє відносно висока конкуренція. Підприємцям потрібно враховувати як наявність інших піцерій, так і точки розміщення ресторанів громадського харчування, у яких буде меню схожою ціновою категорії. Сьогодні піцу можна замовити і в великих ресторанах, і в спеціально обладнаних піцеріях, тому «піцерійний» ринок, як і раніше, дуже перспективний і дозволяє виходити новим гравцям. На думку фахівців, особливо активно розвиватиметься сегмент піцерій типу фаст-фуд і служби доставки.

Згідно з нашими розрахунками, на покупку обладнання для організації 1 торговельної точки потрібно витратити близько 70000 гривень. Крім цього, на другому етапі необхідно придбати фургон вартістю 100 тис.грн. Таким чином витрати на основні фонди складуть 170 тис.грн. Інвестиції проекту складуть 200 тис.грн.

Всі витрати на виробництво піци за місяць (25 днів) складуть 49282,19 грн, що в розрахунку на 1 Коно піцу складає 19,51 грн. Найбільша стаття витрат в структурі собівартості піци це вартість начинки.

Критичний рівень виробництва піци за місяць складає 1351 піца, тобто це рівень виробництва при якому наші витрати дорівнюють нашим доходам. Ми плануємо рівень виробництва в місяць 2500 шт.

Рентабельність виробництва Коно піци за песимістичним сценарієм складе 28 % з терміном окупності інвестицій першого етапу (без вартості фургону) 10 місяців. Рентабельність виробництва Коно піци за

оптимістичним сценарієм складе 33 % з терміном окупності інвестицій першого етапу (без вартості фургону) за 6 місяців. Чиста сучасна вартість проекту за 3 роки складає 421,9 тис.грн., період окупності інвестицій 1 рік. Проект є привабливим до впровадження.

Проаналізувавши тенденції ринку піци можна зробити висновок щодо його привабливості для українських виробників, адже даний ринок динамічно розвивається.

В Україні виробництвом такої італійської їжі займаються лише одиниці. З цього стає зрозуміло, що дана ніша ще поки незайнята. Тому виробництво Коно піци може стати відмінною ідеєю для розвитку власної підприємницької діяльності. За результатом реалізації проекту очікується реалізація на місцевому ринку коно піци обсягом 100 піц в день, в місяць 2500 шт.

Для успішної реалізації проекту важливим є усвідомлення ризиків його реалізації. Можливі ризики проекту:

Погодний або сезонний. Цей вид бізнесу схильний до сезонних коливань. Пік продажів приходиться на теплу пору року, з приходом холодів прибуток може істотно скоротитися. Тому кращий варіант реалізації бізнесу виїзна точка та міні-павільон.

Ринковий. Ефективність проекту значною мірою залежить від рівня цін на тісто та цін на компоненти начинки. Відкриття точки продажу коно піци, що користується попитом, може спричинити за собою зростання конкуренції. Інші підприємці захочуть отримувати гарний прибуток таким же чином.

Маркетинговий. Метою проекту є забезпечення споживача якісною продукцією, збільшення обсягів продажів. Відсутність продажів буде провалом проекту. Так як виробництво піци в конусі передбачає роботу з продуктами, потрібно строго дотримуватися всіх вимог санітарних норм. Їх порушення може спричинити за собою штрафи.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Інформаційні технології та інформаційні системи самі по собі не дають конкурентних переваг. Їх необхідно використовувати для підтримки стратегії конкуренції.

Стратегічними ІС називають такі ІС, які можуть змінювати цілі діяльності, виробу, супутні послуги з метою отримання конкурентних переваг. Є три рівня конкурентної стратегії: рівень бізнесу; рівень фірми; рівень галузі.

Не існує єдиної стратегічної ІС, яка б охоплювали усі стратегічні рівні, тому для різних рівнів використовують різні системи. Для кожного рівня бізнес-стратегії існує стратегія використання ІС, і для кожного рівня існує модель для аналізу й оцінки використання ІС.

До основних стратегій бізнес-рівня відносять:

– стратегія переваг по витратам виробництва - орієнтована на широкі ринки і випуск продукції великими партіями, за рахунок масового виробництва можна мінімізувати питомі витрати та знизити відпускні ціни;

– стратегія диференціації - націлена на великі ринки, пропонуючи товари, які виділяються серед інших, споживачі орієнтуються на певну товарну марку або фірму-виробника;

– стратегія зміни сфери конкуренції - розширюють ринок збуту за рахунок входження у глобальні ринки або фокусуються на невеликих нішах, ще не зайнятих конкурентами. При цьому, просування на світові ринки призводить до зміни масштабів фірм, а зайняття ніш забезпечує зростання доходів за рахунок високоприбуткових товарів.

Існує два рівня підвищення конкурентоспроможності:

Перший рівень передбачає визначення рівня конкурентоспроможності підприємства на основі розрахунку інтегрального показника рівня його конкурентного потенціалу і порівняння з аналогічними підприємствами.

Другий рівень передбачає розробку заходів для підвищення конкурентного потенціалу або для підтримки досягнутого стану конкурентоспроможності підприємства.

Інформаційна система підвищення конкурентоспроможності підприємства має вибудовуватися в рамках діяльності відділу маркетингу з обов'язковою адаптацією інформації, яка буде поступати з інших вищезазначених підрозділів. Система має бути нескладною за своєю природою, спрямованою на зниження фінансових і часових втрат. Попередньо прийнята система і шляхи підвищення конкурентоздатності підприємства мають розроблятися відділом маркетингу і декілька варіантів розвитку подій має доповідатися керівництву підприємства для прийняття остаточного управлінського рішення.

УДК 330.4:339.1

Тарнавська Д.О., 21сПТ

Педченко Г.П., к.е.н., доцент

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ

В роботі проведено групування регіонів за рівнем продажу м'ясних продуктів, а саме напівфабрикатів, та аналіз диференціації та концентрації регіонів на відповідному ринку. Здійснено аналіз динаміки та основних тенденцій на ринку м'ясних продуктів та прогнозування показників майбутнього року. Виявлено вплив кількісних та якісних факторів на зміну товарообороту м'ясних напівфабрикатів

Найбільша кількість регіонів (15) мають обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів в межах від 2356,3 до 20143,5 ц, при цьому їх роздрібний товарооборот торгової мережі становить 185157,5 тис. грн. Продано товарів, які вироблені на території України, через торгову мережу на суму 169529,4 тис. грн., що складає 27,8% від загальної вартості. Всього цими регіонами продано 30655,4 ц м'ясних напівфабрикатів, а товарні запаси в групі складають 4887,8 тис. грн.

Сукупність регіонів за рівнем продажу м'ясних напівфабрикатів не є однорідною, а середній рівень продажу м'ясних напівфабрикатів Україні не є типовою та надійною характеристикою сукупності.

Найпоширенішим значенням продажу м'ясних напівфабрикатів в регіонах є 3045,2 ц. В половині регіонів продаж м'ясних напівфабрикатів не перевищує 3,8 тис. ц. В чверті регіонів продаж м'ясних напівфабрикатів не перевищує 2299,2 ц, а три чверті областей мають рівень продажу не вище 6774,8 ц. В 10% регіонів продаж м'ясних напівфабрикатів не перевищує 1404,1 ц, а 90% мають рівень продажу не вище 11250,3 ц.

Мінімальний обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів в 10% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 8 разів вищий, ніж максимальний обсяг продажу 10% регіонів з найменшим рівнем. Мінімальний обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів в 25% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 2,9 рази вищий, ніж максимальний обсяг продажу 25% регіонів з найменшим рівнем.

Середня величина продажу м'ясних напівфабрикатів в 10% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 22 рази перевищує середню величину даного показника в 10% регіонів з найменшим рівнем продажів. Середня величина продажу м'ясних напівфабрикатів в 25% регіонів з найбільшим рівнем їх продажів у 11,3 рази перевищує середню величину даного показника в 25% регіонів з найменшим рівнем продажів.

Концентрація обсягів продажу відсутня тільки в 1-й групі, куди входять 15 областей. Значення коефіцієнтів Лоренца і Джині свідчать про помірну концентрацію ознаки. Значення коефіцієнта Херфіндаля, говорить про високу

концентрацію ознаки в окремих групах, тобто домінування 9 регіонів на ринку м'ясних напівфабрикатів.

Протягом 2012- 2016 років продаж м'ясних напівфабрикатів щороку зменшувався в середньому на 1,05 тис. т., тобто на 6,7%, а кожний процент цього зменшення становив 0,156 тис. т.

За рівнянням прямої теоретичний обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів у 2014 році склав 16,4 тис.т., а його середнє зменшення щороку становило 1,93 тис. т. За рівнянням параболи теоретичний обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів у 2014 році склав 30,5 тис. т., а його середнє зменшення щороку становило 4,6 тис. т з сповільненням цього зменшення на 0,48 тис. т щороку.. За рівнянням параболи у 2017 році обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів в країні прогнозується в межах від 0 до 25,3 тис.т. Сезонність продажу м'ясних напівфабрикатів спостерігається у 2 та 3 кварталах.

Результати факторного аналітичного групування свідчать про те, що із зростанням доходу плати зростають обсяги продажу м'ясних напівфабрикатів. Із зростанням наявного доходу однієї особи на 1 тис. грн. продаж м'ясних напівфабрикатів збільшується на 0,018 кг/особу. наявним доходом та продажем м'ясних напівфабрикатів зв'язок щільний прямий. Обсяг продажу м'ясних напівфабрикатів на 82,9% залежить від наявного доходу, а на 11,2% - від впливу неврахованих факторів.

у 2016 році товарооборот м'ясних напівфабрикатів в Карпатському районі збільшився в порівнянні з 2011 роком втричі, що в абсолютному значенні складає відповідно 50809,1 тис. грн., в тому числі за рахунок підвищення ціни 1 ц у 2016 році збільшився на 57 %, що в абсолютному значенні складає 27655,1 тис. грн., а за рахунок збільшення обсягу продажу товарооборот м'ясних напівфабрикатів в зріс на 91,3% (на 23154 тис. грн.).

У 2016 році середня ціна м'ясних напівфабрикатів порівняно з 2011 роком зросла на 62,1%. За рахунок підвищення цін у окремих областях середня ціна м'ясних напівфабрикатів у 2016 році збільшилася на 57%. За рахунок змін у структурі реалізації середня ціна м'ясних напівфабрикатів у звітному періоді зросла на 3,2%.

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглядаються особливості формування дивідендної політики як важливого елементу системи економічного управління підприємством

Одним з ключових питань розвитку суб'єкта господарювання є формування та реалізація ефективної дивідендної політики. Тісний зв'язок цієї політики з рішеннями в галузі управління капіталом, інвестиційною та емісійною політиками, формуванням позитивного іміджу суб'єкта господарювання у ринковому середовищі зумовлює актуальність дослідження даної теми. Саме зважаючи на те, що існують деякі диспропорції, необхідність їх подолання, дослідження прагматичних та теоретичних аспектів дивідендної політики є актуальним та своєчасним.

Дивідендна політика – це політика щодо розподілу отриманого підприємством прибутку за умови, що власники підприємства мають право на отримання частини прибутку у вигляді дивідендів. Дивідендна політика включає рішення щодо виплати прибутку власникам та реінвестування його у виробничу діяльність і тому тісно пов'язана з одним із основних напрямів діяльності фінансових менеджерів – управлінням структурою капіталу. Дивідендна політика суттєво впливає на процес залучення джерел фінансування, оскільки капітал підприємства може формуватись за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел.

З одного боку, реінвестування прибутку є відносно дешевим і одним з оптимальних способів фінансування, оскільки при цьому не здійснюються витрати на додаткову емісію акцій, а отже, не збільшується вартість акціонерного капіталу. Крім того, залишаються незмінними частки

акціонерів у статутному капіталі, що дає їм змогу зберігати контроль над діяльністю підприємства. З другого боку, акціонери, як правило, бажають отримувати високі дивіденди, що приводить до зростання ринкової ціни акцій, проте обмежує можливості підприємства щодо реінвестування прибутку в розвиток підприємства.

Отже, дивідендна політика має поєднувати дві протилежні мотивації:

- прагнення акціонерів отримувати високі дивіденди, що забезпечить високу ціну акцій на фінансовому ринку і стійкий інтерес потенційних інвесторів до нього;

- необхідність капіталізувати частину прибутку для забезпечення подальшого зростання підприємства за рахунок найбільш оптимального для підприємства джерела – прибутку.

Оскільки основною метою будь-якого інвестора при вкладенні коштів у діяльність підприємства є нарощення капіталу, дивідендна політика повинна також дати відповіді на запитання:

- якою мірою величина дивідендних виплат впливає на розмір сукупного багатства акціонерів?

- якою має бути їх оптимальна величина? Складність поставлених запитань та необхідність знайти правильні відповіді на них привели до появи й розвитку теорій дивідендної політики.

Однією з них стала теорія іррелевантності дивідендів (теорія нарахування дивідендів за залишковим принципом), розроблена в 1961 р. М. Міллером та Ф. Модільяні. Згідно з цією теорією величина дивідендів і показник дивідендного виходу не впливають на сукупне багатство акціонерів та ринкову вартість підприємства, які визначаються спроможністю підприємства генерувати прибуток та його інвестиційною політикою. Тому дивіденди можна нараховувати за залишковим принципом, після того, як розглянуто та реалізовано всі можливості щодо ефективного реінвестування прибутку.

Весь прибуток може бути сплачений у вигляді дивідендів, його частина або він увесь може бути капіталізований. Оскільки загальна дохідність акції є сумою

двох складових: дивідендної та капіталізованої дохідностей, вона фактично не змінюється при зміні стратегії підприємства щодо розподілу прибутку, а привабливість акцій для акціонера не залежить від дивідендної політики.

Отже, оптимальної дивідендної політики, як чинника зростання сукупного багатства акціонерів і підвищення ринкової вартості підприємства не існує. Дивіденди сплачуються за залишковим принципом. Сума сплачених дивідендів приблизно дорівнює витратам, які підприємство має понести для мобілізації додаткових джерел фінансування, оскільки, після виплати дивідендів за залишковим принципом внутрішня вартість акцій та сплачені дивіденди еквівалентні вартості акцій до розподілу прибутку.

Будь-які зміни в дивідендній політиці впливають на ринкову ціну акцій. Непродумане чи випадкове падіння рівня дивідендних виплат може призвести до відпливу акціонерів, а необґрунтоване підвищення їх – до зростання інтересу інвесторів до підприємства та збільшення ринкової ціни акцій і одночасного ускладнення проблеми фінансування капіталовкладень, якщо майже весь прибуток було сплачено у вигляді дивідендів.

Основні завдання, які мають бути обов'язково вирішені у процесі реалізації ефективної дивідендної політики, є максимізація добробуту акціонерів, а також достатнє фінансування діяльності компанії. Кожна компанія обирає свою дивідендну політику, виходячи з об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Існує тісний зв'язок між ринковою ціною акцій та дивідендною політикою компанії-емітента. Продумана дивідендна політика може сприяти не тільки зменшенню коливань ринкової ціни акцій, а й стабільному її зростанню.

До основних методів управління ринковою ціною акцій відносять дроблення, консолідацію та викуп акцій емітентом. Питання, пов'язані з цими процедурами, мають певне відношення до дивідендної політики та до інших напрямів діяльності фінансового менеджера і тому потребують комплексного підходу до їх вирішення.

УДК 65: 631.15

Шварик О. М., 2100

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

В роботі розглянуто основні показники ефективності використання оборотних коштів на підприємстві.

Важливе значення на підприємстві має ефективність використання оборотних активів, оскільки це справляє значний вплив на загальну ефективність всіх засобів, які залучені цим підприємством.

Таке твердження пояснюється тим, що тривалість обороту як основних засобів, так і оборотних засобів суттєво відрізняється через певні відмінності, за характером участі у виробничому процесі.

Якщо основні засоби підприємства неодноразово використовуються у виробництві, то оборотні засоби – лише одноразово, тобто повністю споживаються у кожному виробничому циклі.

Для основних фондів оборот вимірюється роками, водночас як оборотні фонди та фонди обігу здійснюють, як правило, декілька оборотів на рік. Отже, оборотні активи, які є важливою складовою в обороті оборотних фондів і фондів обігу, багато в чому визначають темпи та ефективність виробництва.

Головним питанням в управлінні оборотними коштами підприємства, як і у випадку з основними фондами, є підвищення ефективності їх використання, тобто за мінімальними вкладеннями в оборотні кошти отримати максимальний результат.

Ефективне використання оборотних коштів - це функціонування цих оборотних коштів, підчас якого забезпечується стійкий стан фінансових

ресурсів та завдяки якому досягаються найвищі результати діяльності при найменших витратах підприємства.

Важливим показником ефективності використання оборотних коштів є оборотність.

Ефективність використання оборотних коштів підприємства характеризується швидкістю їхнього обертання, тобто їх оборотністю. Для визначення ефективності використання оборотних коштів використовуються коефіцієнти.

Перший коефіцієнт - це коефіцієнт оборотності (скільки оборотів можуть зробити оборотні кошти за певний період часу). Тобто, показує кількість оборотів за рік і визначається відношенням реалізованої за рік продукції до середньорічного залишку нормованих оборотних коштів.

Наступний коефіцієнт - це коефіцієнт завантаження (він показує скільки оборотних коштів підприємства приходить на 1 грн реалізованої продукції).

Цей коефіцієнт є оберненим до попереднього, тобто чисельник та знаменник міняємо місцями.

Третій показник оборотності оборотних коштів - це тривалість одного обороту (у днях). Він визначається відношенням кількості днів у періоді до коефіцієнту оборотності за той самий період.

Розглянемо порядок визначення розмірів середньорічного залишку оборотних коштів підприємства. Для цього ми додаємо усі середньомісячні залишки оборотних коштів (у грн) та ділимо на кількість місяців (тобто на 12).

Відповідно, в результаті прискорення оборотності оборотних коштів підприємства відбувається:

- по-перше, збільшення обсягу виробленої продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат цього підприємства;

- по-друге, вивільнення частини коштів з обороту при збереженні обсягів виробленої продукції та створення за їх рахунок додаткових резервів для розширення виробництва.

Такий обсяг вивільнених за рахунок скорочення обороту оборотних коштів можна визначити перемноживши частку від обсягу реалізованої продукції в звітному році (грн.) і 360 та різницю між середньою тривалістю одного обороту оборотних коштів у базовому і звітному роках (дні).

До заходів з підвищення ефективності використання оборотних коштів можна віднести:

1. Оптимізацію запасів ресурсів і незавершеного виробництва (це економія матеріальних ресурсів, їх краще зберігання, суворе дотримання норм витрат);

2. Скорочення тривалості виробничого циклу (скорочення строків виготовлення продукції в результаті механізації робіт, удосконалення технологічних процесів);

3. Поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення (зменшення обсягів виробничих запасів за рахунок поліпшення організації матеріально-технічного постачання, зменшення дальності їх транспортування);

4. Прискорення реалізації товарної продукції (удосконалення розрахунків із замовниками, поліпшення фінансової та платіжної дисципліни).

За рахунок таких заходів можливе підвищення ефективності використання оборотних коштів, а це означає досягнення найвищих результатів діяльності цього підприємства за найменших витрат.

МІСЦЕ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті розкриваються шляхи формування та використання доходів як важелі економічного управління підприємством

Дохід є першочерговим стимулом до створення нових або розвитку вже діючих підприємств. Можливість отримання прибутку спонукає людей шукати більш ефективні способи поєднання ресурсів, винаходити нові продукти, на які може виникнути попит, застосовувати організаційні і технічні нововведення, які обіцяють підвищити ефективність виробництва. Працюючи прибутково, кожне підприємство вносить свій внесок в економічний розвиток суспільства, сприяє створенню і примноженню суспільного багатства і росту добробуту народу.

Актуальність даної теми в тому, що показники фінансових результатів характеризують ефективність діяльності підприємства. Тому аналіз фінансових результатів діяльності підприємства є одним з найважливіших напрямів фінансового аналізу підприємства.

Аналіз доходів дозволяє виявити основні фактори її зростання, ефективне використання ресурсів, потенційні можливості підприємства, а також визначити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на розмір доходів, порядок їх розподілу.

Одним з найважливіших напрямів роботи фінансових служб промислового підприємства є управління його доходами. Доходи підприємства – це збільшення економічних вигод у результаті збільшення

активів (грошових коштів та іншого майна), так і погашення зобов'язань, що приводить до зростання власного капіталу підприємства за умови, що обсяг капіталу принаймні не зменшується. В склад доходів підприємства не включаються суми податку на додану вартість, акцизів, експортних мит і інших аналогічних обов'язкових платежів, оскільки їх підприємство в подальшому зобов'язане перерахувати до бюджету.

Доходи підприємства поділяються на доходи від звичайних видів діяльності, а також інші доходи. Доходи від звичайних видів діяльності - це виручка, яку підприємство отримує від реалізації своєї продукції або товарів і надходжень, пов'язаних з виконанням робіт, наданням послуг.

Під виручкою від реалізації розуміють грошову оцінку дебіторської заборгованості покупця, яка виникає у підприємства в результаті відвантаження товарів, виконання робіт і надання послуг.

Інші надходження – це доходи, які безпосередньо виникають у результаті використання активів підприємства способами, відмінними від основного виду діяльності. До них включаються: доходи від платного надання підприємством своїх активів у тимчасове володіння та користування; надходження, пов'язані з наданням за плату прав на використання патентів на винаходи, промислових зразків та інших видів інтелектуальної власності; доходи від участі в статутних капіталах інших організацій (наприклад, відсотки й інші доходи по цінних паперів); прибуток, отриманий підприємством в результаті спільної діяльності (за договором простого товариства); надходження від продажу основних засобів та інших активів, відмінних від грошових коштів (крім іноземної валюти); відсотки, отримані за надання в користування коштів організації, а також відсотки за використання банком грошових коштів, що знаходяться на рахунку підприємства в ньому; штрафи, пені, неустойки за порушення умов договорів; активи, отримані безоплатно; надходження, пов'язані з відшкодуванням заподіяних організації збитків; прибуток минулих років,

виявлена у звітному році; суми кредиторської і депонентської заборгованості, по яких минув термін позовної давності; курсові різниці; суми дооцінки активів тощо.

Під час економічної кризи більшість підприємств функціонують в умовах підвищеної динамічності ринкового середовища, що зумовлено посиленням конкуренції, зростанням запитів споживачів та швидким прискоренням науково-технічного прогресу, де фінансові ресурси є «драйвером» формування компетенцій, цінностей та динамічних можливостей підприємства.

В свою чергу, неконтрольована з боку менеджменту підприємства динамічність ринкового середовища, яка у науковій літературі інколи зветься економічною турбулентністю, здатна різко обмежити можливості підприємства до адаптації та управлінської гнучкості, а також обмежити канали надходження доходів від різних видів діяльності.

Мінливість і непередбачуваність ринкового середовища в умовах загострення економічної кризи змушує менеджерів підприємств вишукувати нові інструменти управління і широко застосовувати методологію управління доходами у практику фінансово-економічного менеджменту.

Необхідність впровадження управління доходами в умовах кризи викликана, насамперед, ускладненням конкурентного середовища. З одного боку, постачальники висувають більш жорсткі умови продажу матеріалів, прагнуть отримати попередню оплату, скорочують можливості отримання поставок у кредит.

З іншого боку, покупці (споживачі) орієнтовані на отримання більш вигідних умов придбання товарів, ставлять питання про розстрочку або відстрочку платежів, а також про надання пільг (знижок).

Виявлення переваг та недоліків запровадження новітніх інструментів системи управління доходами на підприємствах, їхня оцінка, покликані

допомогти керівництву вищого рангу у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо доцільності запровадження цієї системи.

Отже, управління доходами можна представити як мистецтво здійснювати фінансове ресурсозбереження. Суб'єкт фінансового управління (керівник, фінансовий менеджер, інвестор) спонукає до виконання поставленої мети, ґрунтуючись на функціях: планування, організації, мотивації та контролю. Реалізація вказаних функцій здійснюється за допомогою економічних, адміністративних, організаційних і соціально-психологічних методів. Чітка взаємодія основних елементів фінансового менеджменту дозволяє підвищити ефективність ресурсозабезпечення господарської діяльності підприємств.